

УДК 636.082.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.67.14>

СЕЛЕКЦІЙНІ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНИ (МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ): ПОРОДИ, ТИПИ І ЛІНІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

А. Є. ПОЧУКАЛІН¹, С. В. ПРИЙМА¹, О. В. РОМАНОВА²

¹*Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН (Чубинське, Україна)*

²*Департамент аграрного розвитку Мінагрополітики (Київ, Україна)*

<https://orcid.org/0000-0003-2280-5371> – А. Є. Почукалін

<https://orcid.org/0000-0001-9902-4325> – С. В. Прийма

PoAnYe@ukr.net

Метою дослідження було хронологічне встановлення селекційних досягнень у тваринництві України за допомогою відповідного Реєстру. Для аналізу динаміки чисельності племінних тварин використовувався Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за період 2002 ... 2022 роки. У генеалогічну структуру шести досліджених нами порід молочної худоби входить 10 внутрішньопородних та 11 заводських типів, 47 заводських та 38 генеалогічних ліній та близько 244 родин. М'ясне скотарство представлене чотирма затвердженими породами, 4 внутрішньопородними та 2 заводськими типами, 32 лініями та 172 родинами. До племінного свинарства України входять сім вітчизняних порід, 3 внутрішньопородні типи, 11 заводських типів, 95 ліній та 159 родин. У галузях вівчарства та конярства створено п'ять та дві породи відповідно, а їх генеалогічна структура сформована з 11 внутрішньопородних типів та 28 родин у вівчарстві та 15 ліній і споріднених груп та 25 родин у конярстві. Птахівництво представлене однією породою та 2 кросами (10 ліній) яєчних курей, одним кросом (2 лінії та 8 мікроліній) індиків та чотирма породними групами качок.

Ключові слова: селекційні досягнення, тваринництво, породи, типи, лінії, родини

BREEDING ACHIEVEMENTS OF UKRAINE (PAST, PRESENT): BREEDS, TYPES AND LINES OF AGRICULTURAL ANIMALS

A. Ye. Pochukalin¹, S. V. Pryima¹, O. V. Romanova²

¹*Institute of Animal Breeding and Genetics nd. a. M. V. Zubets of NAAS (Chubynske, Ukraine)*

²*Department of agrarian development of Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

The purpose of the study was to establish chronologically breeding achievements in livestock breeding of Ukraine with the help of the relevant Register. To analyze the dynamics of the number of breeding animals, the State Register of Breeding Subjects in Livestock Breeding for the period 2002 ... 2022 was used. The genealogical structure of the six studied breeds of dairy cattle includes 10 interbreed and 11 local types, 47 local and 38 genealogical lines and about 244 families. Beef cattle are represented by four approved breeds, 4 interbreed and 2 local types, 32 lines and 172 families. The pedigree pig breeding of Ukraine includes seven domestic breeds with three interbreed types, 11 local types, 95 lines and 159 families. In the fields of sheep breeding and horse breeding, five and two breeds were created, respectively, and their genealogical structure was formed from 11 interbreed types and 28 families in sheep breeding and 15 lineages and related groups and 25 families in horse breeding. One breed and two crosses (10 lines) of laying hens, one cross (two lines and eight microlines) of turkeys and four breed groups of ducks represent poultry breeding.

Keywords: breeding achievements, animal husbandry, breeds, types, lines, families

Вступ. Українська червона молочна та волинська м'ясна породи великої рогатої худоби, полтавська м'ясна порода свиней, сокільська порода овець, новоолександрівська ваговозна порода коней, крос індиків «Харківський» та нивківський внутріпородний тип української лускатої породи коропа – це лише невеликий перелік вітчизняних селекційних досягнень України, які наразі успішно використовуються у виробництві. Слід відмітити, що породи, типи, лінії чи кроси пройшли тривалий шлях становлення, від побудови схем та опису методик виведення під керівництвом науковців та їх впровадження спеціалістами безпосередньо у виробництво, до племінного матеріалу з високим генетичним потенціалом, яким є селекційне досягнення (Polupan, 2003). Згідно діючого Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1217-12#Text> встановлений порядок проведення апробації селекційних досягнень у тваринництві та їх внесення до відповідного реєстру <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1218-12#Text>.

В подальшому, під тиском соціально-економічних факторів та фізико-географічних умов проходить шлях удосконалення існуючих порід великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності різними методами. У вітчизняній селекції основним напрямком, згідно селекційних програм є чистопорідне розведення. Однак, наразі частіше у спеціалізованих наукових виданнях публікуються матеріали з використання вбирного схрещування та кросбридингу (Borshch et al., 2021; Klopenko et al., 2016).

Історично пов'язаною з породою є проблематика збереження її генофонду. Завдяки залученню комплексу заходів (селекційних, біотехнологічних, генетичних) та розробці чіткої стратегії, яка ґрунтується на встановленні відповідних програм, методів і методик вдається контролювати цінний генетичний матеріал вітчизняних популяцій (Huziev, 2013; Zubets et al., 2008).

Метою дослідження було хронологічне встановлення апробованих і затверджених селекційних досягнень у тваринництві.

Матеріали і методи досліджень ґрунтуються на хронологічному та джерелознавчому методах дослідження за використання аналізу як основного фактору вирішення проблематики у даному контексті. За основу було взято нормативно-правові акти та об'єднаний реєстр селекційних досягнень у тваринництві <https://minagro.gov.ua/file-storage/reyestr-selekcijnih-dosyagnen-u-tvarinnictvi>. Для кількісного вираження стійкості селекційних досягнень використано розмір племінних популяцій сільськогосподарських порід та типів у динаміці. З цією метою використовувались дані Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві (Держплемреєстр) за 2002 ... 2022 роки, але для зручності сприйняття відокремлені п'ятирічні періоди 2002 р., 2007 р., 2012 р., 2017 р., 2021 ... 2022 роки.

Результати досліджень. Наразі у молочному скотарстві затверджено дев'ять селекційних досягнень, які належать до п'яти вітчизняних порід (табл. 1).

УКРАЇНСЬКА ЧЕРВОНО-РЯБА МОЛОЧНА (UKRAINIAN RED-AND-WHITE DAIRY). *Організації-оригінатори:* Інститут розведення та генетики тварин імені М.В. Зубця НААН, Інститут тваринництва, виробничо-наукова асоціація по провадженню науково-технічного прогресу в тваринництві «Україна», ВАТ «Буковинаплемсервіс» та два племінні господарства Чернівецької, ТОВ «Українська генетична компанія» Житомирської, ПАТ «Науково-виробниче об'єднання по племінній справі і прогресивних технологіях в тваринництві «Прогрес» та два племінні господарства Черкаської, ПАТ «Полтаваплемсервіс», Полтавської областей. Серед 46 авторів селекційних досягнень породи, слід відмітити (зараз, і у подальшому за найбільшою часткою) – М. В. Зубця, В. П. Бурката, Ю. М. Карасика, В. С. Воленко, М. І. Башенка, О. Ф. Хаврука, А. П. Кругляка, О. Д. Бірюкову, Р. В. Ячник. Марка породи – УЧРМ, буковинського типу – БЧРМ, лінії Лідера 1926780 – ЛУЧРМ. Створено методом складного відтворного схрещування симентальської, голштинської червоно-рябої масті, монбельярдської, айрширської порід. До структурних підрозділів породи входять:

– 3 внутрішньопородні типи (центральный, південно-східний, прикарпатський);

– 6 заводських типів (вінницький, київський, прилуцький, харківський, черкаський, буковинський);

– 13 заводських ліній (Імпрувера 333471, С'юприма 333470, Хановера 1629391, Шевра 6241, Майердел Сайтейшна 1599076, Дон Жуана 79601, Рігела 352882, Дайнеміка 359742, Нагіта 300502, Інгансе 43514, Кевеліе 1620273, Дейрімена 1672325, Лідера 1926780 (Zubets et al., 2008; Ministerstvo, 1993, 2007, 2021).

1. Селекційні досягнення у молочному скотарстві України

Порода	Номер наказу та рік затвердження:		Структурні підрозділи породи:			
	експертної комісії	селекційного досягнення	типи:*		лінії	родини
			В	З		
Українська червоно-ряба молочна	№ 67 20 серпня 1992	№ 106 – 24 квітня 1993 (про виведення української червоно-рябої молочної породи великої рогатої худоби)	2	5	6	58
	№ 821/136 27 грудня 2006	№ 902/133 – 13 грудня 2007 (про затвердження заводського типу української червоно-рябої молочної породи «Буковинський» та заводських ліній Рігела 352882, Дайнеміка 359742, Нагіта 300502, Інгансе 343514, Кевеліе 1620273, Дейрімена 1672325)	–	1	6	–
	20 листопада 2020	№ 21 – 06 січня 2021 (про затвердження заводської лінії Лідера 1926780 української червоно-рябої молочної породи великої рогатої худоби)	–	–	1	–
Червона степова	18 березня 1993	№ 258 – 2 вересня 1994 (про виведення заводських ліній Красавчика 468 КМН-746 і Дуная 485 ХСН-1246 червоної степової породи великої рогатої худоби)	–	–	2	
Українська чорно-ряба молочна	№ 177 5 липня 1995	№ 127 – 26 квітня 1996 (про виведення української чорно-рябої молочної породи великої рогатої худоби)	3	3	6	55
	№ 398/98 8 листопада 2004	№ 518/89 – 29 вересня 2005 (про затвердження південного внутріпородного типу української чорно-рябої молочної породи з придніпровським і придністровськими зональними заводськими типами та родинами)	1	2	–	23
	№ 235/49 31 травня 2005	№ 386/59 – 3 червня 2009 (про затвердження сумського внутріпородного типу української чорно-рябої молочної породи та української бурої молочної породи великої рогатої худоби та ліній Елеганта 148551 і Стретча 143612)	1	–	–	–
Українська червона молочна	№ 389/98 8 листопада 2004	№ 36075 – 3 серпня 2005 (про затвердження української червоної молочної породи великої рогатої худоби та її внутріпородних селекційних структурних формувань)	2	4	12	163
Українська бура молочна	№ 235/49 31 травня 2005	№ 386/59 – 3 червня 2009 (про затвердження сумського внутріпородного типу української чорно-рябої молочної породи та української бурої молочної породи великої рогатої худоби та ліній Елеганта 148551 і Стретча 143612)	–	–	2	–

*тут і далі – В (внутрішньопородні), З (заводські)

Поголів'я. Кількість племінних суб'єктів, чисельність активної частини популяції у тому числі корів за 2002, 2007, 2012, 2017 та 2022 роки становить відповідно: 179, 158, 96, 64, 51 суб'єкт; 125955, 106504, 75957, 48392, 32292 племінні тварини; 40502, 38277, 29438, 22030, 16030 корів. Слід відмітити, що у середньому кожні п'ять років порода втрачала 26%

племінних господарств, 28% тварин, у тому числі 20% корів. У 2022 році діючими були 25 племінних заводів (ПЗ 14960 голів, у тому числі 7620 корів) та 26 племінних репродукторів (ПР 17332 голови, у тому числі 8410 корів).

Продуктивність. Середня молочна продуктивність пробонітованих корів за досліджувани періоди наступна: 2002 рік – 3912 кг зі вмістом жиру 3,71% (ПЗ – 4491 кг та 3,67%, ПР – 3630 кг та 3,72%); 2007 рік – 4570 кг (+17% порівняно з 2002 роком) зі вмістом жиру 3,72% (ПЗ – 5008 кг (+28%) та 3,73%, ПР – 3630 кг та 3,71%); 2012 рік – 6080 кг (+33% порівняно з 2007 роком) зі вмістом жиру 3,77% (ПЗ – 6257 кг (+25%) та 3,78%, ПР – 5874 кг (+62%) та 3,75%); 2017 рік – 6528 кг (+7% порівняно з 2012 роком) зі вмістом жиру 3,78% (ПЗ – 6836 кг (+9%) та 3,78%, ПР – 6098 кг (+4%) та 3,78%); 2022 рік – 7424 кг (+14% порівняно з 2017 роком) зі вмістом жиру 3,80% (ПЗ – 7569 кг (+11%) та 3,80%, ПР – 7279 кг (+19%) та 3,79%). Встановлено, що надій корів популяції української червоно-рябої молочної породи за кожні досліджувані періоди у середньому зріс на 18%.

УКРАЇНСЬКА ЧОРНО-РЯБА МОЛОЧНА (UKRAINIAN BLACK-AND-WHITE DAIRY). *Організації-оригінатори породи:* Інститут розведення та генетики тварин, Інститут тваринництва УААН, Інститут землеробства і тваринництва західного регіону УААН, Інститут сільського господарства Полісся УААН, Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова», Інститут тваринництва центральних районів, державні сільськогосподарські дослідні станції та облплемоб'єднання Дніпропетровської, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей та АР Крим, Сумський національний аграрний університет, Сумський інститут агропромислового виробництва УААН, Сумський державний селекційний центр. Серед 140 авторів селекційних досягнень породи, слід відмітити – М. Я. Єфіменка, В. М. Макарова, М. С. Пелехатого, Г. С. Коваленка, Ю. П. Полупана, В. С. Козиря, В. П. Бурката, В. І. Ладику, Ю. Ф. Мельника. Марка породи – УЧР, буковинського типу – БЧРМ, сумського внутрішньопородного типу – СУЧ. Порода створена за поєднання цінних особливостей місцевої чорно-рябої худоби з бугаями голштинської породи.

Структурні підрозділи:

– 5 внутрішньопородних типів (центрально-східний, західний, поліський, південний, сумський);

– 5 заводських типів (київський, харківський, подільський, придніпровський, придністровський);

– 6 заводських ліній (Монтфреча 91779 КЧП-540, Суддина 1698624 КЧП-735, Астронавта 1696981 КЧП-749, Ельбруса 897 КГФ-10, Борда 3381246, Адема 5513607) (Yefimenko et al., 2010; Ministerstvo, 1996, 2005, 2009).

Поголів'я. Моніторингом Держплемреєстру встановлено, що за досліджувані періоди (2002, 2007, 2012, 2017 та 2022 роки) у середньому відбулось скорочення племінних господарств і поголів'я на 19%, а корів на 15% з відповідними показниками 367, 357, 197, 171, 138 господарств; 293696, 270875, 177366, 161256, 120646 гол.; 82300, 96481, 63369, 65661, 52292 корови. У 2022 році функціонувало 62 племінні заводи з чисельністю 65838 голів у тому числі 52292 корови та 76 племінних репродукторів (54808 голів, у тому числі 23427 корів).

Продуктивність. Щодо рівня молочної продуктивності у динаміці, то надій за 2002 рік становив 4168 кг зі вмістом жиру 3,67% (ПЗ – 4913 кг та 3,70%, ПР – 3896 кг та 3,64%); 2007 рік – 4705 кг (+13% порівняно з 2002 роком) зі вмістом жиру 3,70% (ПЗ – 5311 кг (+8%) та 3,71%, ПР – 4207 кг (+8%) та 3,71%); 2012 рік – 5790 кг (+23% порівняно з 2007 роком) зі вмістом жиру 3,70% (ПЗ – 6312 кг (+19%) та 3,69%, ПР – 5110 кг (+21%) та 3,75%); 2017 рік – 6934 кг (+20% порівняно з 2012 роком) зі вмістом жиру 3,71% (ПЗ – 7324 кг (+16%) та 3,70%, ПР – 6298 кг (+23%) та 3,71%); 2022 рік – 8158 кг (+18% порівняно з 2017 роком) зі вмістом жиру 3,74% (ПЗ – 8401 кг (+15%) та 3,74%, ПР – 7818 кг (+24%) та 3,73%). Відмічено збільшення рівня надою пробонітованих корів за досліджувані проміжки на 19% за кожний.

УКРАЇНСЬКА ЧЕРВОНА МОЛОЧНА (UKRAINIAN RED DAIRY). *Організації-оригінатори породи:* Інститут розведення та генетики тварин УААН, Інститут тваринництва степових районів ім.М.Ф.Іванова «Асканія-Нова» УААН, Інститут тваринництва центральних районів УААН, Кримський інститут агропромислового виробництва УААН, Одеський інститут агропромислового виробництва УААН. Серед 37 авторів селекційного досягнення породи, слід відмітити (за найбільшою часткою) – Н. В. Кононенко, Ю. П. Полупана, В. Б. Блізніченко, І. І. Салія. Створення породи відбулось завдяки поєднанню спадкових якостей червоної степової з бугаями червоної датської, англєрської та голштинської порід. Марка породи – ЧМ, голштинізованого типу – ГЧМ, жирномолочного типу – ЖЧМ.

Структурні підрозділи:

– 2 внутрішньопородні типи (голштинізований, жирномолочний),
 – 4 заводські типи (кримський, таврійський, центральний, східний),
 – 12 заводських ліній (Хенева 1629391, Рігела 4939, Інгансе 43514, Кевеліє 1620273, Дейрімена 1672325, Чіфа 14227381-Валіанта 1650414, Мейпла 1430145, Цирруса 16497, Фрема 17291, Монарха 18965, Корбітця 16496, Ганнібала 25833) та 38 споріднених груп (Ministerstvo, 2005; Polupan, 2002; Salii et al., 2003).

Поголів'я. За даними Держплемреєстру у 2002, 2007, 2012, 2017 та 2021 роки діяли 30, 40, 29, 17 та 13 племінних суб'єктів з наявною чисельністю, яка відповідно становила 33170 голів, у тому числі 10671 корова, 31761 гол. у тому числі 12819 корів, 21636 гол. у тому числі 9040 корів, 12983 гол. у тому числі 5793 корови та 8496 гол. у тому числі 3896 корів. Тобто, спостерігається зменшення популяції породи у середньому на 28% за кожен період.

Молочна продуктивність корів за досліджувані періоди становить: 2002 рік – ГЧМ – 4159 кг зі вмістом жиру 3,75% (ПЗ – 4332 кг та 3,79%, ПР – 3774 кг та 3,66%); ЖЧМ – 3140 кг зі вмістом жиру 3,76% (ПЗ – 3987 кг та 3,84%, ПР – 3090 кг та 3,75%); 2007 рік – 4223 кг зі вмістом жиру 3,81% (ПЗ – 4520 кг та 3,83%, ПР – 3907 кг та 3,79%); 2012 рік – 5381 кг зі вмістом жиру 3,85% (ПЗ – 5627 кг та 3,87%, ПР – 4966 кг та 3,81%); 2017 рік – 6295 кг зі вмістом жиру 3,88% (ПЗ – 6035 кг та 3,89%, ПР – 6887 кг та 3,85%); 2021 рік – 6484 кг зі вмістом жиру 3,90% (ПЗ – 6567 кг та 3,88%, ПР – 6063 кг та 3,92%). Відмічено, що за період 2012 ...2021 роки надій пробонітованих корів збільшився на 4%.

УКРАЇНСЬКА БУРА МОЛОЧНА (UKRAINIAN BROWN DAIRY). *Організації-оригінатори породи:* Сумський національний аграрний університет, Інститут розведення і генетики тварин УААН, Сумський інститут агропромислового виробництва УААН, Сумський державний селекційний центр. Список авторів породи нараховує 35 осіб, серед яких, слід відмітити: Н. А. Климович., Ю. Ф. Мельника, В. П. Бурката, Й. З. Сірацького, В. І. Ладику. Для створення породи використовувався метод складного відтворного схрещування маточного поголів'я лебединської породи з бугаями швіцької породи американської та західноєвропейської селекції. *Марка породи* – УБМ.

Структурні підрозділи:

– 2 заводські лінії (Елеганта 148551 (продуктивність корів за першу лактацію – надій 4075 кг – вміст жиру 3,80% – кількість молочного жиру 155 кг), Стретча 143612 (первістки з продуктивністю – 3974 кг – 3,81% – 151 кг) (Ladyka et al., 2011, 2023; Ministerstvo, 2009).

Поголів'я. Встановлено, що за 2002 та 2007 роки діючими були 7 суб'єктів, які проводили селекційну роботу з північно-східним молочним типом бурої породи (2 ПЗ та 5 ПР) з наявним поголів'ям 4566 племінних тварин за 2002 рік (655 гол. ПЗ та 3911 гол. ПР) у тому числі 1487 корів (268 гол. у ПЗ та 1219 гол. у ПР), та 2513 племінних тварин (587 гол. ПЗ та 1926 гол. ПР) у тому числі 1183 корови (273 гол. у ПЗ та 910 гол. у ПР) 2007 року. У 2012, 2017 та 2022 роки чисельність популяції зосереджена у 4, 2 та 2 господарствах і становила відповідно 1093 тварин (495 гол. ПЗ та 598 гол. ПР) у тому числі 479 корів (243 гол. у ПЗ та 236 гол. у ПР); 317 тварин (142 гол. ПЗ та 175 гол. ПР) у тому числі 170 корів (80 гол. у ПЗ та 90 гол. у ПР) та 1271 тварина (81 гол. ПЗ та 1190 гол. ПР) у тому числі 537 корів (37 гол. у

ПЗ та 500 гол. у ПР). Відмічено скорочення поголів'я протягом 2002 ... 2017 років у середньому на 58%, з подальшим (2022 році) його збільшенням рівня 2012 ... 2017 років.

Продуктивність. Динаміка рівня молочної продуктивності корів за роками: 2002 рік – 3332 кг зі вмістом жиру 3,90% (ПЗ – 4214 кг та 3,80%, ПР – 3159 кг та 3,92%); 2007 рік – 4833 кг зі вмістом жиру 3,85% (ПЗ – 4334 кг (+3%) та 3,99%, ПР – 4981 кг (+58%) та 3,81%); 2012 рік – 5335 кг зі вмістом жиру 3,92% (ПЗ – 5446 кг (+26%) та 3,91%, ПР – 5207 кг (+5%) та 3,94%); 2017 рік – 4442 кг зі вмістом жиру 4,09% (ПЗ – 5376 кг (-1%) та 4,11%, ПР – 3634 кг (-30%) та 4,07%); 2022 рік – 6456 кг зі вмістом жиру 4,17% (ПЗ – 6151 кг (+14%) та 4,18%, ПР – 6478 кг (+78%) та 4,17%). Кожен період відбувалось збільшення рівня надою корів бурої молочної породи у середньому на 21%.

ЧЕРВОНА СТЕПОВА (RED STEPPE). *Організація-оригінатор:* Інститут тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова». Серед 21 автора селекційного досягнення ліній, слід відмітити – Т. М. Кувшинову, П. А. Дубиковського, П. М. Янчуковську, Н. В. Кононенко, О. П. Бесараб. Молочна продуктивність повновікових корів лінії Красавчика 468 КМН-746 становить 5619 кг жирністю 3,96%, а лінії Дуная 485 ХСН-1246 відповідно 5318 кг та 3,94%. Основні гілки лінії Красавчика 468 КМН-746 (Розлива КМН-858, Гордеца КМН-991, Куста КМН-882), Дуная 485 ХСН-1246 (Паркета ХСН-1415, Парашута ХСН-1562, Далекого ХСН-1372) (Ministerstvo, 1994).

ЛЕБЕДИНСЬКА (LEBEDYN). 2 вересня 1949 року (№ 1853) була створена Державна комісія у складі 15 осіб для апробації породи, а вже 1 липня 1950 року (№ 1958) вийшов Наказ «Про затвердження лебединської породи». Серед основних авторів, слід відмітити Г. А. Кириченко та О. Ю. Яценка. Генеалогічна структура нараховує 13 заводських ліній (Lagyka et al., 2019; Siratskyi et al., 1997; Yacenko, 1997).

Поголів'я. Щодо наявного племінного поголів'я, то за досліджувані періоди, воно становило: 2002 рік – 3 діючі суб'єкти (1 ПЗ та 2 ПР), 2479 племінних тварин (1112 гол. ПЗ та 1367 гол. ПР) у тому числі 839 корів (339 гол. у ПЗ та 500 гол. у ПР); 2007 рік – 8 стад (1 ПЗ та 7 ПР), 3735 племінних тварин (1002 гол. ПЗ та 2733 гол. ПР) у тому числі 1493 корови (437 гол. у ПЗ та 1056 гол. у ПР); 2012 рік – 6 суб'єктів (1 ПЗ та 5 ПР), 2867 тварин (540 гол. ПЗ та 2327 гол. ПР) у тому числі 1198 корів (150 гол. у ПЗ та 1048 гол. у ПР); 2017 рік – 3 репродуктори, 1550 тварин у тому числі 640 корів; 2022 рік – 3 репродуктори, 1247 гол. у тому числі 683 корови. Відповідно до отриманих даних, за кожен період відбувалось зменшення популяції у середньому на 16% та на 11% корів.

Молочна продуктивність. У динаміці відмічено збільшення на 11% рівня надою корів лебединської породи за кожен досліджуваний період. Молочна продуктивність у середньому має наступний стан: 2002 рік – 3821 кг зі вмістом жиру 3,74% (ПЗ – 4247 кг та 3,79%, ПР – 3467 кг та 3,66%); 2007 рік – 4067 кг зі вмістом жиру 3,76% (ПЗ – 4235 кг та 3,70%, ПР – 4006 кг та 3,79%); 2012 рік – 4429 кг зі вмістом жиру 3,75% (ПЗ – 4852 кг та 3,89%, ПР – 4366 кг та 3,73%); 2017 рік – 5770 кг зі вмістом жиру 3,99%; 2022 рік – 5748 кг зі вмістом жиру 4,15%.

У вітчизняному м'ясному скотарстві зареєстровано 7 селекційних досягнень чотирьох основних порід України (табл. 2).

УКРАЇНСЬКА М'ЯСНА (UKRAINIAN BEEF). *Організації-оригінатори породи:* Інститут розведення та генетики тварин УААН, Інститут тваринництва УААН, Український державний аграрний університет. Серед 29 авторів селекційного досягнення породи, слід відмітити – М. В. Зубця, Е. М. Доротюка, А. М. Угнівенка, В. М. Ткачука, В. П. Лукаша. Створення відбулось за використання складного відтворного схрещування симентальської, сірої української, шароле та кіанської порід. Генетичний потенціал породи за середньодобовим приростом – 1500 г, жива маса бичків у 18–20 міс. 650–700 кг, маса туші – 360–400 кг.

Структурні підрозділи:

– 2 заводські типи (лохвицько-золотоніський, головеньківський);

– 7 заводських ліній (Лосося 2391 ЧРУМ-18, Осокора 0109 ЧРУМ-5, Анчара 1988 ЧРУМ-12, Сома 0418 ЧРУМ-11, Тайника 1821, Хижого 1549 ЧРУМ-14, Пагіна 0354 ЧРУМ-8) (Zubets et al., 1995; Ministerstvo, 1993).

Поголів'я за даними Держплемрестру: 2002 рік – 9 суб'єктів (4 ПЗ та 5 ПР), 3062 племінні тварини (2486 гол. ПЗ та 576 гол. ПР) у тому числі 31 бугай-плідник та 1051 корова (867 гол. у ПЗ та 184 гол. у ПР); 2007 рік – 8 суб'єктів (5 ПЗ та 3 ПР), 2595 племінних тварин (2209 гол. ПЗ та 386 гол. ПР) у тому числі 36 бугаїв та 1151 корова (977 гол. у ПЗ та 174 гол. у ПР); 2012 рік – 5 суб'єктів (4 ПЗ та 1 ПР), 2304 тварини (2236 гол. ПЗ та 68 гол. ПР) у тому числі 36 бугаїв та 934 корови (898 гол. у ПЗ та 36 гол. у ПР); 2017 рік – 2 суб'єкти (1 ПЗ та 1 ПР), 767 тварин (548 гол. ПЗ та 219 гол. ПР) у тому числі 11 бугаїв та 259 корів (166 гол. у ПЗ та 93 гол. у ПР); 2021 рік – 1 племінний завод та 492 тварини, у тому числі 5 бугаїв та 166 корів. За досліджувані періоди поголів'я скоротилось у середньому на 33%, у тому числі корів на 29%.

2. Селекційні досягнення у м'ясному скотарстві України

Порода	Номер наказу та рік затвердження:		Структурні підрозділи породи:			
	експертної комісії	селекційного досягнення	типи:		лінії	родини
			В	З		
Українська м'ясна	№ 134 16 листопада 1992	№ 211 – 30 липня 1993 (про виведення української м'ясної породи великої рогатої худоби)	–	2	7	42
Волинська м'ясна	№ 282 29 вересня 1994	№ 355 – 30 грудня 1994 (про виведення волинської м'ясної породи великої рогатої худоби)	–	–	6	16
	№ 453/69 30 червня 2009	№ 14/3 – 20 січня 2010 (про затвердження ковельського внутрішньопородного типу волинської м'ясної породи)	1	–	3	20
Поліська м'ясна	№ 134 16 листопада 1992	№ 122 – 20 квітня 1994 (про виведення поліського зонального типу м'ясної худоби)	–	–	3	18
	№ 211 20 липня 1998	№ 91 – 22 лютого 1999 (про створення нової поліської м'ясної породи великої рогатої худоби)	–	–	7	31
	№ 353/49 3 вересня 2008	№ 32/04 – 16 січня 2009 (про затвердження знам'янського внутрішньопородного типу поліської м'ясної породи великої рогатої худоби)	1	–	3	6
Південна м'ясна	№ 353/49 3 вересня 2008	№ 26/03 – 16 січня 2009 (про затвердження південної м'ясної породи великої рогатої худоби та її внутрішньопородних селекційних формувань)	2	–	6	39

ВОЛИНСЬКА М'ЯСНА (VOLYNIAN BEEF), КОВЕЛЬСЬКИЙ ВНУТРІШНЬОПОРОДНИЙ ТИП (KOVEL INTERBREED TYPE). Організації-оригінатори селекційних досягнень породи: Інститут розведення та генетики тварин УААН, Інститут тваринництва УААН, Укрплемоб'єднання, Державне підприємство «Волинське обласне сільськогосподарське виробниче підприємство по племінній справі у тваринництві», племінні заводи СТОВ «Заповіт» та ТОВ «Колос» Ковельського району Волинської області.

Серед 31 автора слід відмітити, Т. С. Янка, М. В. Зубця, В. П. Бурката, С. В. Тулайдан, В. Ю. Потапчука, В. А. Крочука, Г. М. Бондарук, Н. В. Чоп. Для створення породи застосували метод складного відтворного схрещування за поєднання господарськи корисних ознак місцевих чорно-рябої та частково червоної польської худоби з бугаями герефорд, абердин-ангус та лімузин. Бажаний генотип ковельського типу покращували бугаями лімузинської та абердин-ангусської порід. Марка породи – ВМ, типу – КВТ ВМ. Селекційні ознаки: жива маса бугайців у віці 15–18 міс. – 472–522 кг, середньодобовий приріст 1010–1200 г, забійний

вихід сягає 60–66%. Генетичний потенціал ковельського типу – жива маса корів 570–610 кг за молочності (жива маса телят у віці 210 днів) – 215–220 кг, а жива маса бугайців у 15–18 міс. 256–319 кг.

Структурні підрозділи:

– 1 внутрішньопородний тип (ковельський);

– 9 заводських ліній (Цебрика 3888, Ямба 3066, Буйного 3042, Мудрого 3426/9100, Красавчика 3004, Сонного-Кактуса, Цитруса 1498/08888, Прогреса 4, Прем'єр Хай Райза 550122/2853);

– видатні тварини (Банан 2487, Циган 893, Малий 1850, Чародій 805, Кубрик 2414, Кактус 2491, Коврик 2430, Крук 2484, Баритон 2403, Бобер 2477, Бобрик 2352) (Ministerstvo, 1994, 2010; Yanko, 2009; Yanko et al., 2010).

Поголів'я. Чисельність породи на момент затвердження становила понад 5 тисяч голів, в тому числі 76 плідників, 3505 маток, з них 1985 корів. За даними Державного реєстру суб'єктів племінної справи у 2002 рік було 13 діючих суб'єктів (2 ПЗ та 11 ПР), 5925 племінних тварин (2771 гол. ПЗ та 3154 гол. ПР) у тому числі 62 бугаї-плідники та 2062 корови (997 гол. у ПЗ та 1065 гол. у ПР); 2007 рік – 35 суб'єктів (11 ПЗ та 24 ПР), 12865 племінних тварин (7702 гол. ПЗ та 5163 гол. ПР) у тому числі 101 бугай та 5438 корів (3184 гол. у ПЗ та 2254 гол. у ПР); 2012 рік – 27 суб'єктів (15 ПЗ та 12 ПР), 12092 тварини (10041 гол. ПЗ та 2051 гол. ПР) у тому числі 131 бугай-плідник та 5415 корів (4550 гол. у ПЗ та 865 гол. у ПР); 2017 рік – 9 суб'єктів (8 ПЗ та 1 ПР), 4010 тварин (3831 гол. ПЗ та 179 гол. ПР) у тому числі 41 бугай та 1836 корів (1687 гол. у ПЗ та 149 гол. у ПР); 2021 рік – 3 племінні заводи і 2113 тварини, у тому числі 25 бугаїв та 793 корови. Відмічено стрімке збільшення (+217) популяції протягом 2002 ... 2007 років, яке у наступні періоди скорочувалось у середньому на 40%.

ПОЛІСЬКА М'ЯСНА (POLISSIAN BEEF). *Організації-оригінатори:* Українська виробничо-наукова асоціація по впровадженню науково-технічного прогресу в тваринництві «Україна», Українська академія аграрних наук, Інститут агроєкології та біотехнології УААН, ПКСП «Заповіт», кооперативно-державний Поліський науково-виробничий селекційний центр по м'ясному скотарству «Росія» Радомишльського району Житомирської області. Серед 24 авторів породи, слід відмітити С. С. Спеку, М. В. Зубця. Марка типу – ПЗТ, породи – ПМП. Створення типу, а в подальшому породи відбулось завдяки використанню складного відтворного схрещування за поєднання спадкових ознак тварин чернігівського та придніпровського типів української м'ясної зі знам'янським типом. Щодо селекційних ознак, то вони при виведенні становили: жива маса бугайців від 15 до 18 міс. – 526–604 кг при забійному виході 63,4–65,2%, жива маса корів і бугаїв-плідників відповідно 645 кг та 1200 кг.

Структурні підрозділи:

– 7 заводських ліній (Іриса 559, Тонака 622, Каскадера 530, Омара 814, Лайнера 65, Пакета 93, В.-Селектора 24) (Ministerstvo 1994, 19994; Спека, 1994, 1999).

Поголів'я. Дослідженнями встановлено, що у 2002 році було зареєстровано 11 суб'єктів (3 ПЗ та 8 ПР), 2964 племінні тварини (1740 гол. ПЗ та 1224 гол. ПР) у тому числі 31 бугай-плідник та 1161 корова (707 гол. у ПЗ та 454 гол. у ПР); 2007 рік – 26 суб'єктів (8 ПЗ та 18 ПР), 7407 племінних тварин (3848 гол. ПЗ та 3559 гол. ПР) у тому числі 83 бугаї та 2818 корів (1449 гол. у ПЗ та 1369 гол. у ПР); 2012 рік – 15 суб'єктів (8 ПЗ та 7 ПР), 6170 тварин (6170 гол. ПЗ та 1805 гол. ПР) у тому числі 60 бугаїв та 2742 корови (2120 гол. у ПЗ та 622 гол. у ПР); 2017 рік – 8 суб'єктів (4 ПЗ та 4 ПР), 3252 тварини (2545 гол. ПЗ та 707 гол. ПР) у тому числі 25 бугаїв та 1463 корови (1240 гол. у ПЗ та 223 гол. у ПР); 2021 рік – 6 суб'єктів (3 ПЗ та 3 ПР), 2618 тварин (2006 гол. ПЗ та 612 гол. ПР) у тому числі 22 бугаї та 1019 корів (868 гол. у ПЗ та 147 гол. у ПР). Отже, спостерігається збільшення популяції протягом 2002 р. ... 2007 р. на 249% зі спадом до 2021 року у середньому за кожен наступний період на 28%.

ЗНАМ'ЯНСЬКИЙ ВНУТРІШНЬОПОРОДНИЙ ТИП ПОЛІСЬКОЇ М'ЯСНОЇ (ZNAMENSKIY INTERBREED TYPE OF POLISSIAN BEEF). *Організації-оригінатори:*

Інститут розведення і генетики тварин УААН, Кіровоградський інститут агропромислового виробництва УААН, СВК «Колос» Знам'янського району Кіровоградської області. У створенні типу брали участь 18 авторів, серед яких, слід відмітити Г. М. Подрезко, Е. М. Доротюка, Ю. В. Вдовиченка. Марка типу – ЗМТ. Внутрішньопородний тип створений завдяки використанню методу складного відтворного схрещування на маточному поголів'ї червоної степової та симентальської порід бугаїв абердин-ангус та шароле. Серед основних селекційних ознак, слід відмітити, живу масу корів – 550–600 кг за молочності – 187–231 кг, середньодобові прирости на відгодівлі – 1100–1250 г.

Структурні підрозділи:

– 3 заводські лінії (Радиста 113, Дарованого 400, Мазуна 6) (Vdovychenko et al., 2012; Ministerstvo 2009; Podriezko et al., 2012).

Поголів'я. За Держплемреєстром у 2002 році було 3 діючих суб'єкти (2 ПЗ та 1 ПР), 1009 племінних тварин (914 гол. ПЗ та 95 гол. ПР) у тому числі 17 бугаїв-плідників та 519 корів (469 гол. у ПЗ та 50 гол. у ПР); у 2007 році – 4 суб'єкти (1 ПЗ та 3 ПР), 1275 племінних тварин (671 гол. ПЗ та 604 гол. ПР) у тому числі 9 бугаїв та 591 корова (220 гол. у ПЗ та 371 гол. у ПР); у 2012 році 5 суб'єктів (3 ПЗ та 2 ПР), 1973 тварини (1656 гол. ПЗ та 317 гол. ПР) у тому числі 13 бугаїв та 777 корів (656 гол. у ПЗ та 121 гол. у ПР); у 2017 році – 1 племінний завод і 719 гол., у тому числі 4 бугаї та 338 корів, у 2021 році – 1 суб'єкт, 503 тварини у тому числі 2 бугаї та 271 корова. У середньому за кожен період поголів'я знам'янського типу зменшувалось на 3%.

ПІВДЕННА М'ЯСНА (SOUTHERN BEEF). *Організації-оригінатори:* Інститут розведення та генетики тварин УААН, Інститут тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» – Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства УААН, ТОВ ВНФ «Зеленогірське» Любашівського району Одеської та ДПДГ «Асканійське» Каховського району Херсонської областей. Серед 24 авторів селекційного досягнення, слід відмітити Ю. В. Вдовиченка, П. М. Буйну, Ю. С. Мусієнка, О. Я. Манзара, Л. О. Омельченко. Марка породи – МПП. Порода створена методом складного відтворювального схрещування маточного поголів'я червоної степової з бугаями герефордської, шортгорн, санта-гертруда та кубинського зебу. Генетичний потенціал селекційних ознак: маса туші бугайців у віці 18–24 міс. – 285–320 кг при забої 60–63%, середньодобовий приріст на відгодівлі 1100–1350 г, жива маса корів 545–632 кг за молочності 186–228 кг.

Структурні підрозділи:

– 2 внутрішньопородні типи (причорноморський, таврійський),
– 6 заводських ліній (Асканійця 9150, Комета 8072, Жемчуга 301, Сигнала 475, Саніла 8, Ідеала 133) (Buina, 1980; Vdovychenko, 2010; Ministerstvo, 2009).

Поголів'я. Згідно Державного реєстру суб'єктів з племінної справи на 2002 рік було 5 суб'єктів (2 ПЗ та 3 ПР), 2234 племінні тварини (1128 гол. ПЗ та 1106 гол. ПР) у тому числі 30 бугаїв-плідників та 761 корова (391 гол. у ПЗ та 370 гол. у ПР); 2007 рік – 7 суб'єктів (3 ПЗ та 4 ПР), 2996 племінних тварин (1988 гол. ПЗ та 1008 гол. ПР) у тому числі 57 бугаїв та 1346 корів (791 гол. у ПЗ та 555 гол. у ПР); 2012 рік – 7 суб'єктів (2 ПЗ та 5 ПР), 2877 тварин (1730 гол. ПЗ та 1147 гол. ПР) у тому числі 39 бугаїв та 1045 корів (612 гол. у ПЗ та 433 гол. у ПР); 2017 рік – 5 суб'єктів (3 ПЗ та 2 ПР), 2889 тварин (2102 гол. ПЗ та 787 гол. ПР) у тому числі 30 бугаїв та 1079 корів (815 гол. у ПЗ та 264 гол. у ПР); 2021 рік – 4 суб'єкти (2 ПЗ та 2 ПР), 1425 тварин (819 гол. ПЗ та 606 гол. ПР) у тому числі 31 бугай та 578 корів (314 гол. у ПЗ та 264 гол. у ПР). Встановлено зменшення поголів'я породи у середньому на 4% за кожен досліджуваний період.

ВЕЛИКА БІЛА (LARGE WHITE). *Організації-оригінатори* селекційних досягнень згідно Наказу № 78 та № 71/73 (табл. 3): Інститут свинарства ім. О. В. Квасницького НААН,

Інститут тваринництва УААН, Полтавський сільськогосподарський інститут, племінні заводи Сумської, Полтавської, Луганської та Донецької областей. Серед 21 автора селекційного досягнення типів, слід відмітити (за найбільшою часткою) – М. Д. Березовського, В. О. Медведєва, Н. Д. Голуба, А. А. Гетю, О. А. Манько. Заводська марка внутріпородного типу – УВБ-2, лебединського ЗТ – ЛЗТ (УВБ-2), донецького ЗТ – ДЗТ (УВБ-2), «Бахмуцький» (УВБ-3), «Багачаський» (УВБ-3).

3. Селекційні досягнення у свинарстві України

Порода	Номер наказу та рік затвердження:		Структурні підрозділи породи:			
	експертної комісії	селекційного досягнення	типи:		лінії	родини
			В	З		
Велика біла	29 жовтня 1993 року	№ 78–15.03.1994 (затвердження внутріпородного типу УВБ-2)	1	2	4	8
	31 грудня 2009 року	№ 71/73–15 березня 2011 (затвердження заводських типів – Бахмуцький, Багачанський)	–	2	6	9
Українська м'ясна	23 грудня 1992 року	№ 367–31.12.1993 (про виведення української м'ясної породи)	–	3	12	25
Червона білопояса	29 жовтня 1993 року-	№ 77–15.03.1994 (виведення спеціалізованої лінії)	–	–	2	4
	614/110 4 жовтня 2006 року	№ 324/47–14 травня 2007 (про затвердження червоної білопоясої породи м'ясних свиней та її структурні одиниці – генеалогічні лінії та родини)	–	–	8	6
Ландрас	–	№ 36–18 листопада 1991 (новий заводський тип)	–	1	–	–
Полтавська м'ясна	16 грудня 1992 року	№ 254–08.09.1993 (про затвердження полтавської м'ясної породи свиней)	–	–	8	12

Структурні підрозділи:

- 3 внутрішньопородні типи (УВБ-1, УВБ-2, УВБ-3);
- 8 заводських типів (полтавський, харківський, дніпровський, лебединський, донецький, «Бахмуцький», «Багачанський»);
- 22 заводські лінії (Свата 6679, Свата 9471, Дельфіна 8977, Сегера 4709, Фаста 474, Драчуна 71, Самсона 8465, Драчуна 7309, Тоомаса 15109, Нута 6879, Драчуна 8435, Громкого 6767, Тоомаса 3695, Леопарда 5255, № 1067, № 0415, № 5925, Томмі 114315, Чингіза 3-241, Славутича 4023);
- 32 заводські родини.

Селекційні ознаки. УВБ-2 – жива маса кнурів 323,4 кг, довжина тулуба – 183,7 см, свиноматок відповідно 254,8 кг та 168 см, багатоплідність (два і більше опороси) – 11,1 поросяти, молочність – 57,9 кг, маса гнізда у 2 міс. – 189,9 кг, вік досягнення живої маси 100 кг – 178,1 днів, середньодобовий приріст – 766 г, «Бахмуцький» заводський тип – жива маса кнурів 321 кг, довжина тулуба – 184 см, свиноматок (12 міс.) – 185 кг та 147 см, багатоплідність 12,1 поросяти, маса гнізда у 2 міс. – 192,7 кг, вік досягнення живої маси 100 кг – 174 днів, середньодобовий приріст – 751,8 г, товщина шпику – 16,7 мм, маса окосту 11,2 кг; «Багачаський» заводський тип – жива маса кнурів 307,0 кг, довжина тулуба – 182 см, свиноматок (12 міс.) – 190,0 кг та 158 см, багатоплідність 12,0 поросяти, маса гнізда у 2 міс. – 201,6 кг, вік досягнення живої маси 100 кг – 178 днів, середньодобовий приріст – 754 г, товщина шпику – 22,0 мм (Ministerstvo 1994, 2011; Prohrama, 2018).

Поголів'я. Загальна кількість племінних тварин становить у 2002 році – 494016 гол., 2007 рік – 493257 гол., 2012 рік – 256259 гол., 2017 рік – 99984 гол. та 2021 рік – 77290 гол. За досліджувані періоди відмічено зниження поголів'я (рис. 1), яке становить у середньому – 28%, а за основними свиноматками – 44%.

УКРАЇНСЬКА М'ЯСНА (UKRAINIAN MEAT). *Організації-оригінатори породи:* Інститут свинарства УААН, Інститут тваринництва УААН, Інститут тваринництва степових районів «Асканія-Нова» УААН. Серед 16 авторів породи, слід відмітити Б. В. Баньковського, В. О. Медведєва, І. В. Соловійова, А. Ф. Ткачова. Заводська марка – УМ, центральному полтавському типу – ЦПТ, харківському – ЗТ, асканійському типу – АТ. Створення відбулось за використання відтворювального схрещування полтавського м'ясного типу та помісей у поєднаннях на основі різних селекцій (харківська, асканійська, білоруська).

Структурні підрозділи:

– 3 заводські лінії (центральної полтавський, харківський, асканійський);
– 12 заводських ліній (Центра, Цуката, Циклона, Цензура, Цитруса у центральному полтавському, Цінного, Циліндра, Цементу у харківському та Цикорія, Цианіта, Цимуса, Цоколя у асканійському типах).

Селекційні ознаки. Жива маса дорослих кнурів 321 кг з довжиною тулуба – 184 см, свиноматок – 242 кг та 169 см, багатоплідність (2 і більше опороси) – 10,8 поросят, молочність – 54,9 кг, маса гнізда у 2 міс. – 182,3 кг, вік досягнення живої маси 100 кг – 179 днів, середньодобовий приріст – 827 г, товщина шпиків – 25,6 мм, вага задньої третини окосту – 11,0 кг (Bankovskyi et al., 1993; Ministerstvo, 1993).

Поголів'я на момент виведення 67,8 тис. голів, у тому числі 3043 основні свиноматки та 408 кнурів-плідників у 22 господарствах. За даними Держплемреєстру у 2007 році (рис. 2) відмічено пік за чисельністю з подальшим спадом, особливо між 2017 ... 2021 роками. Загалом, середнє значення зменшення популяції у досліджувані періоди становить – 11%, а за свиноматками – 50%.

ЧЕРВОНА БІЛОПОЯСА (RED WHITE-BELTED). *Організації-оригінатори:* Інститут свинарства ім. О. В. Квасницького УААН, Миколаївський інститут АПВ, Одеський інститут АПВ, Херсонський ДАУ та господарства Тернопільської, Миколаївської, Одеської, Вінницької області, Херсонської областей. Серед 24 авторів лінії, а в подальшому породи, слід відмітити В. П. Рибалка, Є. М. Агапову, І. О. Самохвала, В. М. Бугаєвського, В. А. Лісного. Заводська марка лінії – ЧПСЛ, породи – ЧБПП. Створення проводилось методом складного відтворного схрещування полтавського заводського типу з великою білою, ландрас, гемпшир, дюрк.

Структурні підрозділи:

– 2 заводські лінії (Дефірамба, Девіда);
– 8 генеалогічних ліній (Драба, Девіза, Дантиста, Дозора, Демона, Динаміта, Девізіона, Дебюта);
– 9 родин (Дробовки, Дилеми, Догми, Дойни, Дикції, Дивізії, Дельти, Декади, Догми).

Селекційні ознаки. Багатоплідність 10–12 поросят, середньодобовий приріст молодяку на контрольній відгодівлі 750–850 г, вік досягнення живої маси 100 кг – 175–180 днів, вихід м'яса в туші – 62%, маса заднього окороку – 11,1–11,5 кг (Ministerstvo 1994, 2007; Rybalko, 2019).

Поголів'я. Встановлено, що загальна кількість племінних тварин червоної білопоясої породи у динаміці становить у 2002 році – 4350 гол., 2007 рік – 10013 гол., 2012 рік – 6647 гол., 2017 рік – 3050 гол. та 2021 рік – 1091 гол. Згідно досліджуваних періодів Державного реєстру суб'єктів з племінної справи максимальні значення чисельності відмічено у 2007 році (рис. 3), а середній спад між 2007 ... 2021 роками становить – 59%.

ПОЛТАВСЬКА М'ЯСНА (POLTAVIAN MEAT). *Організації-оригінатори:* Інститут свинарства УААН. Серед 12 авторів породи, слід відмітити – Б. В. Баньковського, З. Л. Шестакова, Л. Г. Перетятко, Н. М. Середу. Заводська марка – ПМ. Створена методом складного відтворного схрещування свиней вітчизняної та залученням зарубіжної селекції. Загалом було використано сім порід. Селекційні ознаки: середньодобові прирости 788–850 г, товщина шпиків – 24–26 мм.

Структурні підрозділи:

– 8 заводських ліній (Азбеста, Ефекта, Костра, Мустанга, Муфлона, Супутника, Прибоя, Муската) та 12 родин (Ministerstvo, 1993; Peretiatchko, 2012).

Поголів'я. Дослідженнями встановлено, зниження чисельності основних свиноматок на 10% за кожен досліджуваний період (рис. 4). Популяція полтавської м'ясної породи у 2002, 2007 та 2012 роки перевищувала 10 тисяч голів, з відповідними значеннями 10681 гол., 14214 гол., 11283 гол., а далі зменшилась і становила у 2017 році – 2544 гол, у 2021 році – 3675 гол.

МИРГОРОДСЬКА (MYRHOROD). Наказ № 440 від 12 серпня 1940 року. Створена методом складного відтворного схрещування чорно-рябих свиней Полтавщини з використанням кнурів великих білої та чорної, беркширської, темворської, середньої білої під керівництвом О. П. Бондаренка. Генеалогічна структура представлена від 4 ліній на початковому етапі (1940 ... 1945 роки) до 19 ліній та близько 28 родин. Селекційні ознаки: жива маса та довжина тулуба кнурів становить 290 кг та 180 см, а свиноматок відповідно 235 кг та 162 см, багатоплідність – 10,6–11,7 гол. (Voitenko, 2005, 2012).

Поголів'я. Згідно Держплемреєстру у 2002 році зареєстровано 8 племінних суб'єктів з розведення вище зазначеної породи, де утримувалось 825 основних свиноматок та 96 кнурів, у подальшому популяція зменшувалась, а їх значення становлять відповідно 2007 рік – 5 суб'єктів, 5878 голів, у тому числі 549 свиноматок та 5 кнурів, 2012 рік – 2 суб'єкти, 3421 гол., 300 свиноматок та 2 кнури та 2017 рік – 1 стадо з 2757 гол., 150 свиноматок та 1 кнур. З 2017 року і по-сьогодні не зареєстровано стада, які утримують миргородську породу свиней.

УКРАЇНСЬКА СТЕПОВА БІЛА (UKRAINIAN STEPPE WHITE). Порода універсального напрямку продуктивності, виведена М. Ф. Івановим (1934 Р) за схрещування місцевих свиней з кнурами великої білої англійської селекції. Генеалогічна структура представлена 18 лініями та 38 родинами. Серед основних показників, слід відмітити високу багатоплідність (12–19 поросят за опорос), живу масу та довжину тулуба кнурів та свиноматок, які відповідно становлять 335–345 кг, 180 см та 230–255 кг та 167 см (Krylova et al., 1997; Krylova, 2001).

Поголів'я. Дослідженнями встановлено, що у 2002 році загальна кількість у активній (племінній) частині породи – 13137 голів зі зменшенням популяції до 4633 голови у 2007 році, до 2813 голів у 2012 році, до 638 голів у 2017 році та збільшенням до 1513 голів у 2021 році. Аналогічна ситуація з основними свиноматками, кнурами де середнє значення за кожен досліджуваний період становить – 35% та – 50% відповідно (рис. 5). Основними господарствами з удосконалення селекційних ознак української степової білої породи залишаються ДП «ДГ ІТСР імені М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» – НННГЦВ та ДПДГ «Каховське» НААНУ Херсонської області.

УКРАЇНСЬКА СТЕПОВА РЯБА (UKRAINIAN STEPPE BLACK-AND-WHITE). **Наказ № 163 від 18 вересня 1961 року.** Порода свиней універсального напрямку продуктивності. Виведена колективом вчених Інституту тваринництва степових районів «Асканія-Нова» за керівництва Л. К. Гребеня. Базовою породою при створенні вважається українська степова біла. При затвердженні породи було створено 6 ліній та 15 родин, а у процесі удосконалення – 10 ліній та 24 родини. Жива маса кнурів – 320–330 кг за довжини тулуба 180–185 см, а у свиноматок відповідно 220–250 кг та 160–165 см, середньодобовий приріст 700–750 г, багатоплідність – 11–12 поросят за опорос (Mukhailova, 1997; Shulha et al., 2008).

Поголів'я. За даними Державного реєстру суб'єктів з племінної справи у тваринництві протягом досліджуваного періоду (2002 ... 2021 роки) українську степову рябу породу свиней утримували у ДП «ДГ ІТСР імені М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» – НННГЦВ Херсонської області, де розмір стада варіював від 105 голів у 2017 році до 290 голів у 2002 році. За кількістю основних свиноматок та кнурів відмічено хвилеподібність, де максимальні значення зафіксовані у 2002 році, а мінімальні у 2021 році (рис. 6).

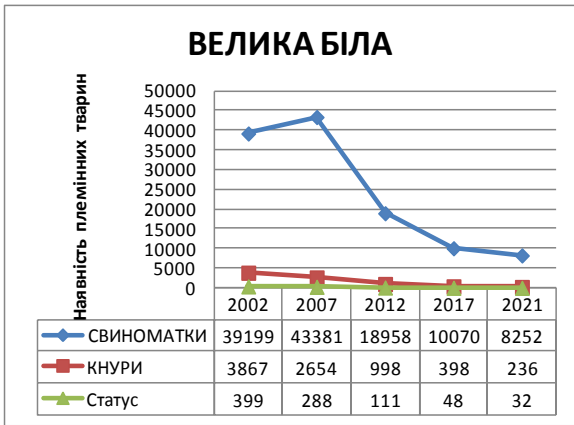

Рис. 1. Динаміка племінної бази великої білої породи

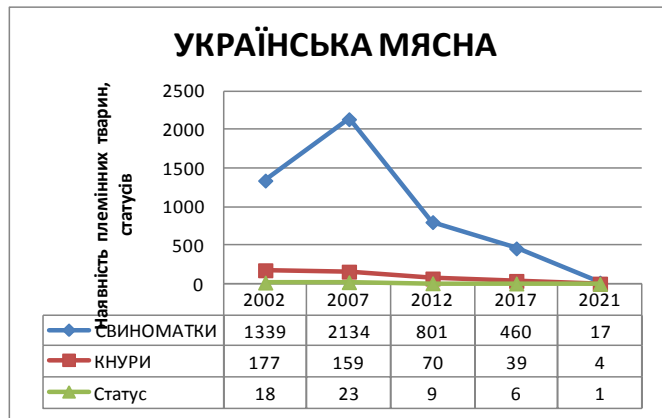

Рис. 2. Динаміка племінної бази української м'ясної породи

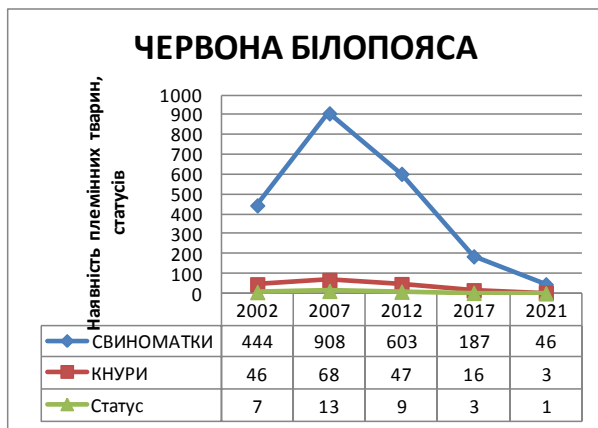

Рис. 3. Динаміка племінної бази червоної білопоясої породи

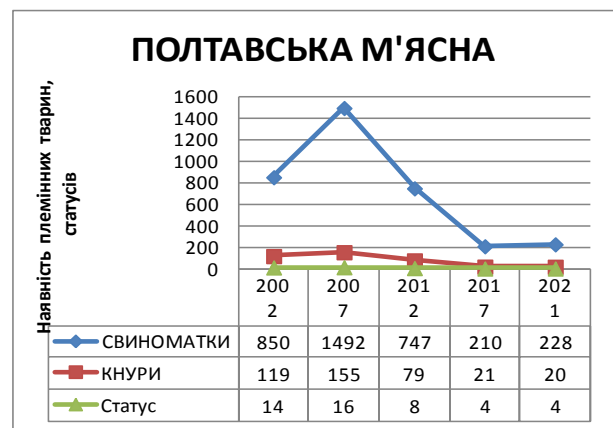

Рис. 4. Динаміка племінної бази полтавської м'ясної породи

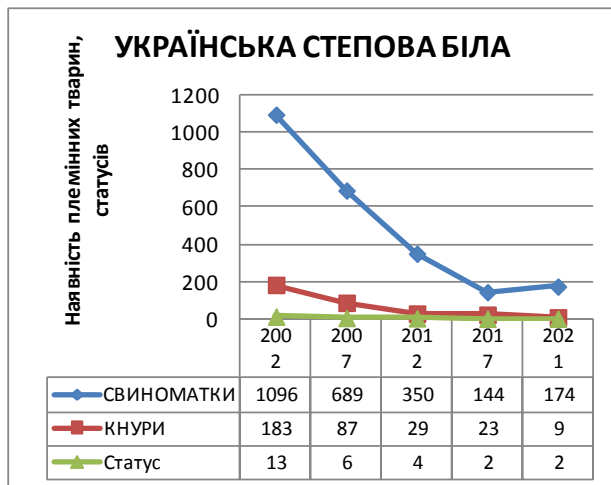

Рис. 5. Динаміка племінної бази української степової білої породи

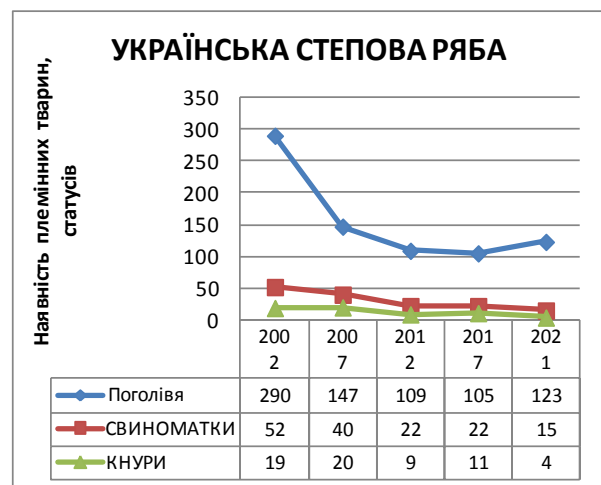

Рис. 6. Динаміка племінної бази української степової рябої породи

УКРАЇНЬСЬКА ГІРСЬКОКАРПАТСЬКА (UKRAINIAN CARPATHIAN MOUNTAIN) (табл. 4). Порода створена вченими Інституту землеробства і тваринництва західного регіону УААН, Закарпатського інституту агропромислового виробництва УААН, Івано-Франківського та Чернівецького науково-виробничого об'єднання «Еліта». Серед 20 авторів породи, слід відмітити Я. Ф. Сулиму та М. М. Гульчія. Основним методом створення породи – відтворне схрещування місцевих грубововнових овець з баранами цигайської породи. Гос-

подарськи корисні ознаки: жива маса маток – 28–43 кг з настригом вовни – 2,5–3,0 кг, митого волокна 65–68% та плодючістю 105–110%. Чисельність на 1990 рік 188,4 тис. голів, у тому числі відтворювального поголів'я 166,8 тис. голів (Ministerstvo, 1993; Sulyma, 1994).

4. Селекційні досягнення у вівчарстві України

Порода	Номер наказу та рік затвердження:		Генеалогічна структура:		
	експертної комісії	селекційного досягнення	типи:		
			В	З	лінії
Українська гірськокарпатська	№ 61 9 квітня 1992 року	№ 363 – 31 грудня 1993 (про виведення української гірськокарпатської породи овець)	–	–	–
Прекос	№ 59 10 березня 1995	№ 17 – 30 січня 1997 (виведення закарпатського внутріпородного типу)	1	–	2
	№ 120 5 травня 1995 року	№ 18 – 30 січня 1997 (виведення харківського внутріпородного типу)	1	2	4
Асканійська тонкорунна	–	№ 365 – 31 грудня 1993 (виведення таврійського внутріпородного типу асканійських тонкорунних овець)	1	–	4
Асканійська м'ясо-вовнова порода з кросбредною вовною	№ 137 23 травня 1995 року	№ 19 – 30.01.1997 (виведення асканійського типу чорноголових овець з кросбредною вовною)	1	–	3
	№ 69 23 травня 2000 року	№ 315/37 – 8 травня 2007 (про затвердження асканійської м'ясо-вовнової породи овець з кросбредною вовною та її внутрішньопородних типів)	5	–	–
Асканійська каракульська	–	№ 176/36 – 18 березня 2009 (про затвердження асканійської каракульської породи овець та її внутрішньопородних селекційних формувань)	3	–	10
Придніпровська м'ясна	–	№ 106 – 20 березня 2015 (про затвердження придніпровської м'ясної породи овець, її внутрішньопородних типів та заводських ліній)	2	–	10

Дослідженнями встановлено, що племінна частина породи зазнала негативних змін за розміром (рис. 7). Чисельність популяції підвищувалась до 2012 року і на 2021 рік становила менше 100 голів в одному стаді.

АСКАНІЙСЬКА М'ЯСО-ВОВНОВА ПОРОДА З КРОСБРЕДНОЮ ВОВНОЮ (ASKANIAN MEAT-AND-WOOL BREED WITH CROSSBRED WOOL). *Організацій-оригінатори породи:* Інститут тваринництва степових районів ім.М.Ф.Іванова «Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства, Буковинський інститут агропромислового виробництва УААН, Одеський державний сільськогосподарський інститут та племінні господарства Херсонської, Чернівецької, Одеської та Дніпропетровської областей. Серед 12 авторів, слід відмітити, П. І. Польську, Г. П. Калащук, В. М. Туринського, Ю. Ф. Мельника. Заводські марки порода – АМВ, асканійські кросбреди – АК, асканійські чорноголові – АЧ, одеський – ОТ-АМВ, буковинський – БТ-АМВ, дніпропетровський – ДТ-АМВ.

Генеалогічна структура породи:

– тип асканійські кросбреди (затверджений як селекційне досягнення **№ 223 від 19 грудня 1990 року** «Український внутрішньопородний тип овець радянської м'ясо-вовнової породи». Автори: П. І. Польська, Г. П. Калащук, М. Д. Шинкаренко та ін. У типі створено п'ять ліній (барани-родоначальники № 1181, № 2562, № 5527, № 7527, № 856) та

14 споріднених груп. Жива маса баранів 124 кг, довжина вовни 18,7 см та настриг чистої вовни – 9,3 кг.

– асканійські чорноголові (затверджений як селекційне досягнення **№ 19 від 30 січня 1997 року** «Асканійський тип чорноголовимий овець з кросбредною вовною». Серед 13 авторів, слід відмітити, П. І. Польську, Г. П. Калащук, В. М. Туринського. Представлений трьома лініями баранів № 151, № 664, № 1387 та 11 спорідненими групами. Жива маса і настриг у чистому волокні баранів і маток становить відповідно 137 кг і 8,1 кг та 80 кг і 4,8 кг.

-внутрішньопородні типи: одеський, буковинський та дніпропетровський (Ministerstvo, 1997, 2007; Polska et al., 1997; Polska, 2017).

Активна частина породи за чисельністю набула максимального значення у 2002 році (понад 20 тис. гол.), далі проходило зниження за усіма показниками і на 2021 рік становило менше 5 тис. голів (рис. 8). Встановлено, що за кожен досліджуваний період поголів'я породи скорочувалось у середньому на 25%, а маток (вівцематок і ярок старше 1 року) на 23%.

ПРИДНІПРОВСЬКА М'ЯСНА (PRYDNIPROVSKA MEAT). Генеалогічна структура представлена двома внутрішньопородними типами (дніпропетровський, харківський) та 10 лініями (№№ 175М, 368М, 552М, 622М, 455, 626, 034, 297, 957, 024/063). На сьогодні (2022 рік) зареєстровано стадо ДПДГ «Руно» Дніпропетровської області з розведення дніпропетровського типу з наявним поголів'ям 597 голів у тому числі 18 баранів-плідників та 319 вівцематок і ярок старші 1 року.

Також в Україні затверджено два внутрішньопородні типи овець породи прекос. За даними Державного племінного реєстру станом на 2022 рік порода зберігається у репродукторі Львівської області – Львівський НУВМ та біотехнологій ім. С. З. Гжицького загальною чисельністю 288 голів, у тому числі 36 баранів-плідників та 228 вівцематок і ярок старші 1 року.

ХАРКІВСЬКИЙ ВНУТРІШНЬОПОРОДНИЙ ТИП ОВЕЦЬ ПОРОДИ ПРЕКОС (PREKOS NATIVE KHARKIVIAN TYPES). *Оригіатори:* Інститут тваринництва, племінні заводи «Степок», «Іллічівка», «Чувиріне» Харківської області. Список авторів нараховує 17 осіб, серед яких відмічено І. А. Помітуна, О. П. Рибалко, Н. О. Артюх.

Генеалогічна структура:

– 2 заводські типи («Іллічівка», «Степок»);

– 4 заводські лінії № 864, № 2324, № 9E89/108 та № 347.

Настриг митої вовни у баранів – 6,6 кг, вівцематок 2,7 кг з виходом чистого волокна 56–57,5%, довжиною вовни відповідно 11,9 см і 9,9 см з жиропотом світлого і білого кольору. Чисельність на момент виведення складала 41,8 тис. голів, у тому числі 22,4 тис. вівцематок (Ministerstvo, 1997).

ЗАКАРПАТСЬКИЙ ВНУТРІШНЬОПОРОДНИЙ ТИП ОВЕЦЬ ПОРОДИ ПРЕКОС (PREKOS NATIVE TRANSCARPATHIAN TYPES). *Оригіатори:* Закарпатський інститут агропромислового виробництва УААН, Інститут фізіології і біохімії тварин УААН, племінний завод «Прикордонник» Виноградівського району та племферма «Нове життя» Мукачівського району Закарпатської області. Серед 14 авторів відмічено В. І. Короля, Т. З. Ботош, І. А. Макара.

Генеалогічна структура:

– 2 заводські лінії № 015, № 51208.

Настриг митої вовни маток 8,0–9,0 см, товщиною 60–64 якості з гарною скоростиглістю та живою масою 57–58 кг. Кількість тварин у базових господарствах 6500 голів (Ministerstvo, 1997).

АСКАНІЙСЬКА ТОНКОРУННА (ASKANIAN FINE-FLEECE). Апробована порода мериносових овець у 1935 році з назвою «асканійський тип рамбульє», а пізніше **№ 37785 від 17 лютого 1949 року** перейменовано у асканійську тонкорунну породу (базове господарство «Асканія-Нова»). За даними Держплемреєстру у 2002 році зареєстровано 14 стад зі загальним поголів'ям 23334 гол., у тому числі 401 баран-плідник та 13710 вівцематок і ярок старші 1 року. Надалі, у 2007 та 2012 роки перелічені вище показни-

ки мають наступні значення 6 стад – 10088 гол. – 69 баранів та 6137 маток; 5 стад – 5679 гол. – 67 баранів та 3476 маток.

ТАВРІЙСЬКИЙ ВНУТРІПОРОДНИЙ ТИП (TAVRIAN INTERBREED TYPE).

Оригіатори: Інститут тваринництва степових районів «Асканія-Нова», Український державний аграрний університет, племінний завод «Червоний Чабан» Каланчацького, «Асканія-Нова» Чаплинського районів Херсонської, «Комуніст» Якимівського і племгосп «Степовий» Кам'янсько-Дніпровського районів Запорізької областей. Авторами типу згідно Наказу є 16 осіб, серед яких, слід відмітити, Г. К. Даниленко, В. А. Левінського, М. В. Штомпеля.

Селекційні ознаки: жива маса вівцематок 56,5–63,3 кг, настриг митої вовни 3,62–3,96 кг при довжині волокна 9–11 см та виході 48–52%. Кількість маток на момент виведення 17,6 тис. голів (Danulyenko et al., 2005; Ministerstvo, 2003; Shtompel, 1994).

Динамікою чисельності племінного поголів'я типу (рис. 9) встановлено зменшення активної частини у середньому протягом 2007 року ... 2021 року на 15%. Щодо племінних стад, то їх чисельність становила 3 у 2002 році, 4 у 2017 та 2021 роках та 5 у 2007 та 2012 роках.

АСКАНІЙСЬКА КАРАКУЛЬСЬКА (ASKANIAN KARAKUL). Наказ № 212 від 1 липня 1971 року (затвердження асканійського породного типу багатоплідних каракульських овець чорного забарвлення).

Генеалогічна структура:

– 3 внутрішньопородні типи (асканійський багатоплідний чорного забарвлення, асканійський тип сірого забарвлення, буковинський);

– 10 ліній (№№ 29,7, 45, 211, 82, 112, 204 3044, 04019, 04820, 04021).

Жива маса баранів-плідників і вівцематок залежно від типу коливається у діапазоні 70 кг ... 110 кг та 50 кг ... 63 кг, плодючість 126% ... 167%. За виходом смушків I сорту – 71% ... 93% (Kudryk, 2012, 2021).

Згідно Державного племінного реєстру суб'єктів з племінної справи поголів'я асканійської каракульської збільшувалось до 2012 року з подальшим спадом (рис. 10). Відносно стабільними залишаються значення наявного поголів'я та маток 2017 та 2021 років. Щодо реєстрованих племінних стад, то їх кількість змінюється залежно від досліджуваних періодів від одного стада у 2002 році (асканійський тип) до шести у 2012 році.

УКРАЇНСЬКА ВЕРХОВА (UKRAINIAN SADDLE). У 1986 році було подано матеріали щодо апробації породи. Племінне ядро на початок 1986 року становило 800 голів, у тому числі 22 жеребці та 255 кобил. Наказ № 3 від 3 січня 1991 року (Про створення нової української породи верхових коней). *Генеалогічна структура* породи була представлена 6 лініями, 2 спорідненими групами та близько 25 родинами (Tkachova, 2015, 2016).

За даними Держплемреєстру піковими періодами утримання племінних коней є 2007 та 2021 роки (рис. 12). Щодо суб'єктів, які проводять селекційну роботу з породою, то вона також має коливальний характер, а їх кількість за досліджувані періоди становить 2002 рік – 28 стад, 2007 рік – 51, 2012 рік – 20, 2017 та 2021 роки – 15 стад.

НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКА ВАГОВОЗНА (NEVOLEHANDRIAN HEAVY DRAFT) – Наказ № 98121 від 3 грудня 1997 року (призначення експертної комісії) – № 318 від 9 листопада 1998 року (Про створення нової новоолександрівської вагової породи коней). *Оригіатори:* Інститут тваринництва УААН, Національне об'єднання по племінній справі у тваринництві «Укрплемоб'єднання», корпорацію «Конярство України», кінні заводи «Новоолександрівський», Луганської, «Дібрівський» Полтавської областей. Серед 10 авторів, слід відмітити Д. А. Волкова, М. С. Кемарську, О. А. Калантара. Крім того у породі апробовано сім ліній (Ministerstvo, 1998; Volkov et al., 2013). Встановлено, що чисельність активної частини популяції за досліджувані періоди скоротилась у середньому на 38% (рис. 11). Утримання новоолександрівської вагової породи, а саме племінної частини відбувалось у 14 стадах 2002 року, далі знижувалось з кожним наступним періодом і становило 12 стад у 2007 році, 7 стад у 2012 році, 3 стада у 2017 році та 4 стада у 2021 році.

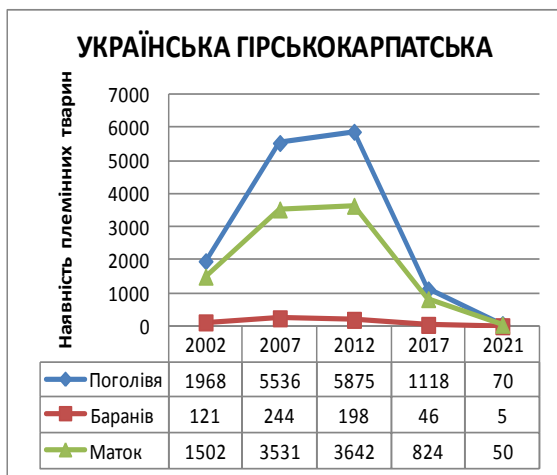

Рис. 7. Динаміка племінної бази української гірськокарпатської породи овець

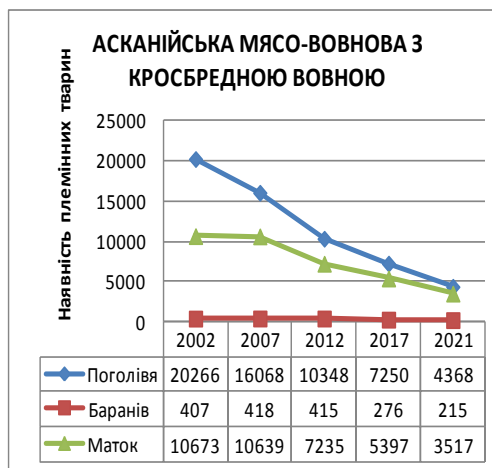

Рис. 8. Динаміка племінної бази асканійської м'ясо-вовнової з кросбредною вовною

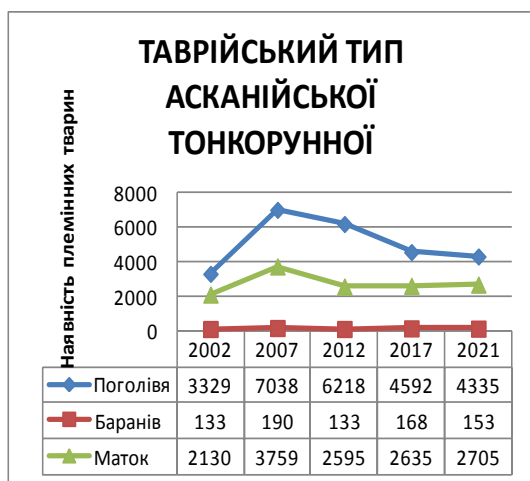

Рис. 9. Динаміка племінної бази таврійського типу асканійської тонкорунної

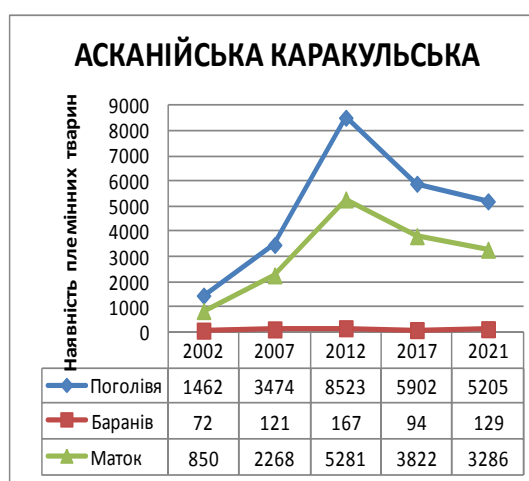

Рис. 10. Динаміка племінної бази асканійської каракульської породи овець

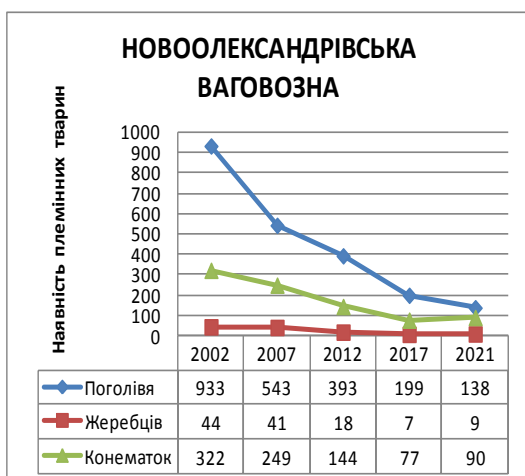

Рис. 11. Динаміка племінної бази новоолександрівської вагової породи овець

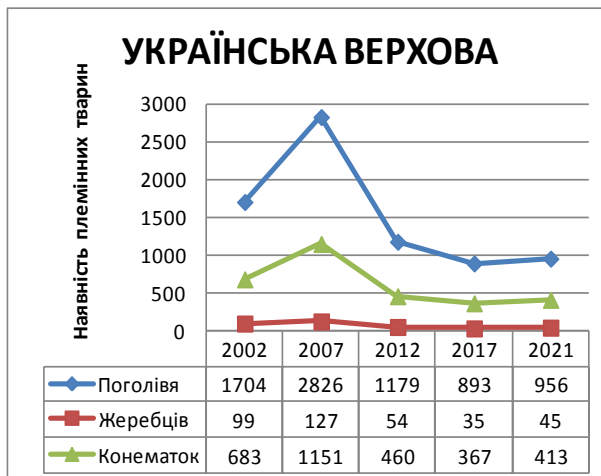

Рис. 12. Динаміка племінної бази української верхової породи коней

КУРИ ЯЄЧНОГО КРОСУ «БОРКИ-2М» (EGG-CROSS HENS «BORKY-2M»). Наказ № 263 від 5 жовтня 1995 року (призначення експертної комісії) – Наказ № 203 від 9 липня 1997 року («Про виведення поєднаних заводських ліній яєчних курей В-7 та 36 і кросу

«Борки-2М»). *Оригіатор*: Інститут птахівництва УААН, ДГ «Борки». Серед 17 авторів селекційного досягнення, слід відмітити В. Д. Лук'янову, Н. Ф. Косенко, М. І. Сахацького. *Генеалогія*: лінія В-7 – 4 родоначальника, лінія 36 – 6 родоначальників. Поголів'я на момент виведення лінії В-7 – 18,5 тис. голів, в 36 – 8,5 тис. гол. (Ministerstvo, 1997). Згідно даними Держплмреєстру за 2002 та 2003 роки поголів'я дорослої птиці вихідних ліній становило відповідно 3,6 та 2,0 тис. голів, середньої несучості 249 та 99 яєць у рік та виходу молодняку 86 та 78%.

КУРИ ЯЄЧНОГО КРОСУ «БОРКИ-117» (EGG-CROSS HENS “BORKY-117”). Наказ № 266 від 9 жовтня 1995 року (призначення експертної комісії) – Наказ № 204 від 9 липня 1997 року («Про виведення поєднаних заводських ліній яєчних курей 20, 38 і кросу «Борки-117»). *Оригіатор*: Інститут птахівництва УААН, ДГ «Борки». Серед 13 авторів селекційного досягнення, слід відмітити В. Д. Лук'янова, М. С. Софієнко, М. І. Сахацький. *Генеалогія*: лінія 20 білий леггорн – 9 родоначальників, лінія 38 род-айленд – 5 родоначальників. Поголів'я на момент виведення лінії 20 – 3,2 тис. голів, а лінії 38 – 57 тис. гол. (Ministerstvo, 1997). За даними Державного племінного реєстру, встановлено, що у 2002 та 2004 роках поголів'я дорослої птиці становило відповідно 73,1 тис. голів та 25 тис. голів, середньої несучості 209 ... 249 та 265 яєць у рік та виходу молодняку 78 ... 86 та 83%.

ПОЛТАВСЬКА ГЛИНЯСТА (POLTAVIAN CLAY). Наказ № 781/111 від 6 листопада 2007 року (Про затвердження полтавської глинястої породи м'ясо-яєчних курей в складі 6 генеалогічних ліній). Породи м'ясо-яєчного напрямку продуктивності. У структуру породи входять шість генеалогічних ліній (01, 02, 03, 04, 06, 10). Племінне поголів'я у 2002 році нараховувало 22,5 тис. голів чотирьох статусів з середньою несучістю 129 ... 192 яйця (залежно від статусу), вихід молодняку 65 ... 79%. Останні показники згаданої вище породи датуються 2015 року, де у СВК «Батьківщина» Полтавської області утримувалось 3,6 тис. голів дорослої птиці з продуктивністю 157 яєць на одну несучку.

ІНДИКИ КРОС «ХАРКІВСЬКИЙ-56» (TURKEYS CROSS “KHARKIV-56”). Наказ № 780/110 від 6 листопада 2007 року (Про затвердження поєднувальних ліній «5» та «6» індиків кросу «Харківський» в складі 8 мікроліній). *Оригіатор* Інститут птахівництва УААН. *Генеалогія* представлена двома лініями: батьківська лінія 5 (мікролінії 01, 02, 03, 09) та материнська 6 (мікролінії 06, 08, 10, 12). У 2002 році поголів'я дорослої птиці 4,9 тис. гол., кількість селекційних гнізд у лінії 60 штук, несучість залежно від господарства 64 ... 70 яєць у рік, вихід молодняку 53 .. 60%, а у 2009 році відповідно 2,5 тис. голів, 197 штук, 61 яйце, 65%.

В Україні протягом тривалого періоду проводилась селекційна робота створення порід качок. На сьогодні породними групами є – українська сіра, українська біла, українська глиняста та українська білогруда. Основні господарства з розведення породних груп качок, були АА «АП «Благодатненський птахопром» Миколаївської та ДП ДГ «Борки» Харківської областей.

УКРАЇНСЬКА СІРА ПОРОДНА ГРУПА КАЧОК (UKRAINIAN GRAY). Напрямок продуктивності – м'ясний. Створена на основі місцевих відрідь птиці без використання інших порід на базі Українського науково-дослідного інституту птахівництва птахорадгоспу «Борки» під керівництвом М. В. Дахновського. Також застосовувалось ввідне схрещування з дикими качурами. Жива маса селезнів і качок становить відповідно 3,3–3,5 кг та 3,0–3,2 кг. Згідно Державного племінного реєстру на початок 2013 року поголів'я української сірої породної групи налічувало 0,4 тис. голів дорослої птиці з несучістю 84 яйця та виходом молодняку 70%.

УКРАЇНСЬКА БІЛА ПОРОДНА ГРУПА КАЧОК (UKRAINIAN WHITE). Напрямок продуктивності – м'ясний. Створена на основі місцевих відрідь птиці без використання інших порід. Жива маса селезнів і качок становить відповідно 3,6–4,0 кг та 3,3–3,5 кг. На 2002 рік чисельність племінної групи 5,8 тис. голів дорослої птиці, несучість в рік 73 яйця,

вихід молодняку 73%. Останні матеріали датуються 2016 роком, де утримувалось 3 тис. дорослої птиці з середньою несучістю 87 яєць в рік та виходом молодняку 72%.

УКРАЇНСЬКА ЧОРНА ГЛИНЯСТА ПОРОДНА ГРУПА КАЧОК (UKRAINIAN BLACK-CLAY). Напрямок продуктивності – м'ясний. Створена із залученням місцевих сірих з подальшим відбором птиці з глинястим оперенням. Жива маса селезнів 3,0–3,4 кг, качок 2,9–3,1 кг. Даними Держплемреєстру встановлено, що кількість дорослої птиці на 2002 рік становила 4,9 тис. голів, середня несучість 77 яєць в рік при виході молодняку 73%. Через десять років (2012 рік) поголів'я скоротилося до 0,6 тис. голів, збільшилась несучість до 85 яєць у рік.

УКРАЇНСЬКА ЧОРНА БЛОГРУДА ПОРОДНА ГРУПА КАЧОК (UKRAINIAN BLACK WHITE-BREASTED). Напрямок продуктивності – м'ясний. Створена методом складного відтворного схрещування місцевих чорних білогрудих та пекінських, хакі-кемпбелл. Жива маса селезнів коливається від 3,5 кг до 4,0 кг, а дорослих качок – від 3,2 до 3,5 кг. Племінне поголів'я групи на 2002 рік – 10,3 тис. голів, несучість залежно від господарства 69 ... 100 яєць, а вихід молодняку – 73,5% (Riabokon, 2006). Було встановлено, що вже у 2012 році поголів'я скоротилося до 0,3 тис. голів, а основні селекційні ознаки мали наступні значення: несучість становила 86 яєць у рік, вихід молодняку 66%.

Висновки. Племінна база тваринництва України представлена апробованими і затвердженими 24 породами, 28 внутрішньопородними типами, 24 заводськими типами, 217 лініями, спорідненими групами та понад 509 родин. У птахівництві виведено 3 кроси (двох яєчних кросів курей з 4 лініями та кросу індиків у складі 6 ліній та 8 мікроліній), 1 породи курей та 4 породних груп качок. Щодо динаміки чисельності племінних тварин, то в усіх досліджених породах, типах, кросах відмічена тенденція до зменшення.

REFERENCES

- Bankovskiy, V. B., Medvedev, V. A., & Soloviov, I. V. (1994). Ukrainska miasna poroda svynei [Ukrainian meat breed of pigs] *Naukovo-vyrobnychiy biuletyn «Seleksiia – Scientific and production bulletin "Selection"», 1, 50–53. [In Ukrainian].*
- Borshch, O. O., & Borshch, O. V. (2021). Ekster'ierni osoblyvosti pervistok ukrainskykh chorno- ta chervono-riaboi molochnykh porid i yikhnikh pomisei zi shvitskoiu ta monbeliardskoioiu porodamy [Exterior characteristics of the firstborns of Ukrainian black and red-spotted dairy breeds and their crossbreeds with Shvitsky and Montbeliard breeds] *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy, 1, 210–216. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.31210/visbyk2021.01.26>*
- Buina, P. M. (1980). Stvorennia novoi hrupy khudoby miasnoho napriamu na pivdni Ukrainy [Creation of a new group of meat cattle in the south of Ukraine] *Molochne-miasne skotarstvo – Dairy and meat cattle breeding, 53, 10–16. [In Ukrainian].*
- Danylenko, H. K., Bolotova, T. H., & Krylova, O. M. (2005). Rezultaty udoskonalennia i rozvedennia askaniiskoi tonkorunnoi porody za 70 rokiv [Results of improvement and breeding of the Askanian fine wool breed over 70 years] *Derzhavna knyha plemynnykh ovets askaniiskoi tonkorunnoi porody (tavriiskyi vnutriporodnyi typ) – State book of breeding sheep of the Askanian thin-fleece breed (Taurian inbred type), 1, 5–25. [In Ukrainian].*
- Huziev, I. V. (2013). Zberezhennia henofondu yak nevid'iemnyi element upravlinnia henetychnymy resursamy tvaryn [Preservation of the gene pool as an integral element of animal genetic resource management] *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Tvarynnytstvo – Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Livestock, 7 (23), 34–38. [In Ukrainian].*
- Klopenko, N. I., & Babenko, O. I. (2016). Vplyv vbyrnoho skhreshchuvannia na molochnu produktyvnist ta zhyvu masu koriv ukrainskoi chorno-riaboi molochnoi porody [The effect of inbreeding on the milk productivity and live weight of cows of the Ukrainian black-spotted dairy breed] *Tekhnolohiia vyrobnytstva i pererobky produktsii tvarynnytstva – Technology of*

- production and processing of animal husbandry products*. Bila Tserkva, 1, 95–101. [In Ukrainian].
- Krylova, L. (2001). Ukrainska stepova bila poroda svynei i yii selektsiino-pleminna sytuatsiia [Ukrainian steppe white pig breed and its selection and breeding situation] *Tvarynnytstvo Ukrainy – Animal husbandry of Ukraine*, 5, 13–14. [In Ukrainian].
- Krylova, L. F., Herasymenko, V. V., & Plakhotnikov, A. H. (1997). Ukrainska stepova bila poroda [Ukrainian steppe white breed]. In *Pleminni resursy Ukrainy* [Tribal resources of Ukraine] (178–180). Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Kudryk, N. A. (2012). Perspektyvy rozvytku novostvorenoi askaniiskoi karakulskoi porody ovets [Prospects for the development of the newly created Askani Karakul breed of sheep] *Tavriiskyi naukovyi visnyk – Tavrii Scientific Bulletin. Kherson*, 78, 2 (1), 109–112. [In Ukrainian].
- Kudryk, N. A. (2021). Do 50-richchia askaniiskoho vnutrishnoporodnoho typu bahatoplidnykh karakulskykh ovets [The 50th anniversary of the Askanian inbred type of multiparous Karakul sheep] *Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova» – Scientific Bulletin "Askania-Nova"*, 14, 16–29. [In Ukrainian]. DOI:<https://doi.org/10.33694/2617-0787-2021-1-14-16-29>
- Ladyka, V. I., Kulyk, Yu. O., Burnatnyi, S. V., & Boiko, Yu. A. (2011). Ukrainska bura molochna poroda: suchasnyi stan ta perspektyvy selektsii [Ukrainian brown dairy breed: current state and breeding prospects] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*. Kyiv, 45, 123–133. [In Ukrainian].
- Ladyka, V. I., Vechorka, V. V., Kuchkova, T. P., Skliarenko, Yu. I., & Pavlenko, Yu. M. (2023). Henealohichna struktura ukrainskoi buroi molochnoi porody [Genealogical structure of the Ukrainian brown dairy breed] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*. Kyiv, 65, 90–106. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31073/abg.65.09>
- Ladyka, V. L., Khmelnychy, L. M., & Khmelnychy, S. L. (2019). *Conformation types of brown cattle of Sumy region of Ukraine*. Lublin.
- Ministerstvo ahrarnoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarnykh nauk (2007, December 13). *Pro zatverdzhennia zavodskoho typu ukrainskoi chervono-riaboi molochnoi porody «Bukovynskiy» ta zavodskykh linii: Rihela 352882, Dainemika 359742, Nahita 300502, Inhanse 343514, Kevelie 1620273, Deirimena 1672325 : nakaz № 902/133* [On the approval of the factory type of the Ukrainian red-spotted dairy breed "Bukovynskiy" and factory lines: Rigela 352882, Daynemika 359742, Nagita 300502, Inganse 343514, Kevelie 1620273, Deirimena 1672325 : Order № 902/133]. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v902_555-07#Text
- Ministerstvo ahrarnoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarnykh nauk (2009, June 3). *Pro zatverdzhennia sumskoho vnutriporodnoho typu ukrainskoi chorno-riaboi molochnoi porody velykoi rohatoi khudoby ta ukrainskoi buroi molochnoi porody velykoi rohatoi khudoby ta yii linii Elehanta 148551 i Stretcha 143612 : nakaz № 386/59* [On the approval of the Sumy intrabreed type of the Ukrainian black and spotted dairy breed of cattle and the Ukrainian brown dairy breed of cattle and its lines Eleganta 148551 and Stretcha 143612 : Order № 386/59].
- Ministerstvo ahrarnoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarnykh nauk (2005, September 29). *Pro zatverdzhennia pivdennoho vnutriporidnoho typu ukrainskoi chorno-riaboi molochnoi porody z prydniprovskym i prydnistrovskym zonalnymy zavodskymy typamy ta rodynamy : nakaz № 518/89* [On the approval of the southern intrabreed type of the Ukrainian black-spotted dairy breed with the Dnieper and Transnistrian zonal factory types and families : Order № 518/89]. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v518_555-05#Text
- Ministerstvo ahrarnoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarnykh nauk (2005, June 3). *Pro zatverdzhennia ukrainskoi chervonoj molochnoi porody velykoi rohatoi khudoby ta yii vnutriporodnykh selektsiinykh strukturnykh formuvan : nakaz № 360/75* [On the approval of the Ukrainian red dairy breed of cattle and its intrabreed selection structural formations : Order № 360/75].
- Ministerstvo ahrarnoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarnykh nauk (2010, January 20). *Pro zatverdzhennia kovelskoho vnutrishnoporodnoho typu volynskoi m'iasnoi porody : nakaz*

- № 14/3 [On the approval of the Kovel intrabreed type of the Volyn meat breed : Order № 14/3]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014555-10#Text>
- Ministerstvo ahrarynoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarynykh nauk (2009, January 16). *Pro zatverdzhennia znam'ianskoho vnutrishnoporodnoho typu poliskoi m'iasnoi porody* : nakaz № 32/04 [On the approval of the Znamyan inbred type of the Polish meat breed : Order № 32/04]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0032555-09#Text>
- Ministerstvo ahrarynoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarynykh nauk (2009, January 16). *Pro zatverdzhennia pivdennoi m'iasnoi porody velykoi rohatoi khudoby ta yii vnutrishnoporodnykh selektsiinykh formuvan* : nakaz № 26/03 [On the approval of the southern meat breed of cattle and its intrabreed breeding formations : Order № 26/03]. https://zakononline.com.ua/documents/show/110976_110976
- Ministerstvo ahrarynoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarynykh nauk (2011, March 15). *Pro zatverdzhennia zavodskykh typiv svynei u velykii bilii porodi z polipsheny myasnymy yakostiamy – «Bakhmutskyi» i «Bahachanskyi»*: nakaz № 71/73 [On the approval of factory types of pigs in the large white breed with improved meat qualities – "Bakhmutskyi" and "Bagachanskyi" – genealogical lines and families : Order № 71/73]. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_73730-11#Text
- Ministerstvo ahrarynoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarynykh nauk (2007, May 14). *Pro zatverdzhennia chervonoj bilopiasoi porody miasnykh svynei ta yii strukturni odynytsi – henealohichni linii ta rodyny* : nakaz № 324/47 [On the approval of the red and white belt breed of meat pigs and its structural units - genealogical lines and families : Order № 324/47]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0324555-07#Text>
- Ministerstvo ahrarynoi polityky Ukrainy, Ukrainska akademiia ahrarynykh nauk (2007, May 8). *Pro zatverdzhennia askaniiskoi miaso-vovnovoi porody ovets z krosbrednoiu vovnoiu ta yii vnutrishnoporodnykh typiv* : nakaz № 315/37 [On the approval of the Askanian meat-wool breed of sheep with crossbred wool and its intrabreed types : Order № 315/37]. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v315_555-07#Text
- Ministerstvo ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy (1998, November 9). *Pro stvorennia novoi novooleksandriivskoi vahovoznoi porody konei* : nakaz № 318 [About the creation of a new New-Alexandrian weight-carrying breed of horses : Order № 318].
- Ministerstvo ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy (1999, February 22). *Pro stvorennia novoi poliskoi miasnoi porody velykoi rohatoi khudoby* : nakaz № 91 [About the creation of a new Polish meat breed of cattle : Order № 91].
- Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy (06, January 2021). *Pro zatverdzhennia zavodskoi linii Lidera 1926780 ukrainskoi chervono-riaboi molochnoi porody velykoi rohatoi khudoby* : Nakaz № 21 [On the approval of the factory line Leader 1926780 of the Ukrainian red-spotted dairy breed of cattle : Order № 21].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, April 26). *Pro vyvedennia ukrainskoi chervono-riaboi molochnoi porody velykoi rohatoi khudoby* : nakaz № 106 [About the breeding of the Ukrainian red-spotted dairy breed of cattle: Order № 106].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, December 31). *Pro vyvedennia ukrainskoi miasnoi porody svynei* : nakaz № 367 [About the breeding of the Ukrainian meat breed of pigs : Order № 367].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, September 8). *Pro vyvedennia poltavskoi miasnoi porody svynei* : nakaz № 254 [About the breeding of the Poltava meat breed of pigs : Order № 254].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, December 31). *Pro vyvedennia ukrainskoi hirskokarpatskoi porody ovets* : nakaz № 363 [About the breeding of the Ukrainian Mountain Carpathian breed of sheep : Order № 363].

- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, July 30). *Pro vyvedennia ukraïnskoi miasnoi porody velykoi rohatoi khudoby* : nakaz № 211 [About the breeding of the Ukrainian meat breed of cattle : Order № 211].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, December 31). *Pro vyvedennia tavriskoho vnutriporodnoho typu askaniiskyykh tonkorunnykh ovets* : nakaz № 365 [On the breeding of the Taurian inbred type of Askanian thin-fleece sheep : Order № 365].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, July 31). *Pro vyvedennia poiednuvanykh zavodskykh liniï yaiechnykh kurei V-7 ta 36 i krosu «Borky-2M* : nakaz № 203 [About the breeding of combined factory lines of laying hens B-7 and 36 and cross "Borky-2M : Order № 203].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1993, July 31). *Pro vyvedennia poiednuvanykh zavodskykh liniï yaiechnykh kurei 20, 38 i krosu «Borky-117* : nakaz № 204 [About the breeding of combined factory lines of laying hens 20, 38 and cross "Borky-117" : Order № 204].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1994, September 2). *Pro vyvedennia zavodskykh liniï Krasavchyka 468 KMN-746 i Dunaia 485 KhSN-1246 chervonoï stepovoi porody velykoi rohatoi khudoby* : nakaz № 258 [About the breeding of factory lines Krasavchyk 468 KMN-746 and Dunaya 485 KhSN-1246 of the red steppe breed of cattle : Order № 258].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1994, December 30). *Pro vyvedennia volynskoi miasnoi porody velykoi rohatoi khudoby* : nakaz № 355 [About the breeding of the Volyn meat breed of cattle : Order № 355].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1994, April 20). *Pro vyvedennia poliskoho zonalnoho typu miasnoi khudoby* : nakaz № 122 [About the breeding of Polish zonal type of beef cattle : Order № 122].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1994, March 15). *Pro vyvedennia vnutriporodnoho typu UVB-2 u velykii bilii porodi svyneï* : nakaz № 78 [On the derivation of intrabreed type UVB-2 in the large white breed of pigs : Order № 78].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1994, March 15). *Pro vyvedennia chervono-poiasnoi spetsializovanoi liniï svyneï* : nakaz № 77 [On the breeding of a red-belt specialized line of pigs : Order № 77].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1996, April 26). *Pro vyvedennia ukraïnskoi chorno-riaboi molochnoi porody velykoi rohatoi khudoby* : nakaz № 127 [About the breeding of the Ukrainian black and spotted dairy breed of cattle : Order № 127].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1997, January 30). *Pro vyvedennia askaniiskoho typu chornoholovykh ovets z krosbrednoiu vovnoiu* : nakaz № 19 [On the breeding of the Ascanian type of black-headed sheep with crossbred wool : Order № 19].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1997, January 30). *Pro vyvedennia novoho zakarpatskoho vnutriporodnoho typu ovets v porodi prekos* : nakaz № 17 [About the breeding of a new Transcarpathian intrabreed type of sheep in the Prekos breed : Order № 17].
- Ministerstvo silskoho hospodarstva i prodovolstva Ukrainy (1997, January 30). *Pro vyvedennia kharkivskoho vnutriporodnoho typu ovets v porodi prekos* : nakaz № 18 [About the breeding of the Kharkiv intrabreed type of sheep in the Prekos breed : Order № 18].
- Mykhailova, M. P. (1997). *Ukraïnska stepova riaba poroda* [Ukrainian steppe mottled breed]. In *Pleminni resursy Ukraïny* [Tribal resources of Ukraine] (181–183). Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Peretiatko, L. H. (2012). *Pleminna baza ta perspektyvy zberezhenia poltavskoi m'iasnoi porody svyneï* [The breeding base and prospects for the preservation of the Poltava meat breed of pigs] *Svynarstvo –Swine breeding*. Poltava, 61, 33–38. [In Ukrainian].
- Podriezko, H. M., Kernasiuk, Yu. V., & Vdovichenko, Yu. V. (2012). *Osnovni vikhy stvorennia znam'ianskoho vnutrihnoporodnoho typu poliskoi m'iasnoi porody na Kirovohradshchyni* [The

- main milestones in the creation of the Znamyan intrabreed type of the Polish meat breed in the Kirovohrad region] *Visnyk Stepu – Herald of the Steppe*. Kirovohrad, 9, 147–152. [In Ukrainian].
- Polska, P. I. (2017). Vyvedennia askaniiskoi miaso-vovnovoi porody ovets z krosbrednoiu vovnoiu v istorychnomu aspekti [Breeding of the Askanian meat-wool breed of sheep with crossbred wool in a historical aspect] *Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova» – Scientific Bulletin "Askania-Nova"*, 10, 85–101. [In Ukrainian].
- Polska, P. I., Kalashchuk, H. P., Shynkarenko, M. D., & Karasyk, Yu. M. (1997). Pivdenoukrainskyi typ miaso-vovnovykh ovets – askaniiski krosbredy [Southern Ukrainian type of meat-wool sheep - Askani crossbreeds] In *Pleminni resursy Ukrainy* [Tribal resources of Ukraine] (213–216). Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Polupan, Yu. P. (2002). Chervona molochna poroda: henezys i perspektyvy selektsii [Red dairy breed: genesis and breeding prospects] *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Tvarynystvo – Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Livestock*, 6, 156–160. [In Ukrainian].
- Polupan Yu. P. (2003). Prohrama selektsii ukrainskoi chervonoj molochnoi porody khudoby [Selection program of the Ukrainian red dairy cattle breed] *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Tvarynystvo – Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Livestock*, 7, 179–186. [In Ukrainian].
- Berezovskyi, M. D., Voloshchuk, V. M., Hryshyna, L. P., Vashchenko, P. A., Vovk, V. O., Voloshchuk, O. V., Kvasha, M. M., Pyscholka, V. A., Pryima, S. V., Zhukorskyi, O. M., & Kostenko, O. I. (2018). Prohrama selektsii velykoi biloi porody svynei v Ukraini na 2018-2025 roky [The breeding program of the large white breed of pigs in Ukraine for 2018-2025]. Tekhservis. [In Ukrainian].
- Riabokon, Yu. O., (Red.). (2006). *Kataloh plemynnykh resursiv silskohospodarskoi pytysi Ukrainy* [Catalog of breeding resources of agricultural poultry of Ukraine]. Atmosfera. [In Ukrainian].
- Rybalko, V. P. (2019). Metodichni etapy stvorennia ta shliakhy vykorystannia svynei chervonoj bilopiasoi porody [Methodical stages of creation and ways of using pigs of the red and white-belted breed] *Svynarstvo – Swine breeding*. Poltava, 73, 91–96. [In Ukrainian].
- Salii, I. I., & Polupan, Yu. P. (2003). Kontseptsii stvorennia ukrainskoi chervonoj molochnoi porody na pivdni Ukrainy [Concepts of creation of the Ukrainian red dairy breed in the south of Ukraine] *Visnyk ahrarnoi nauky – Herald of Agrarian Science*, 1, 38–44. [In Ukrainian].
- Shtompel, M. V. (1994). Tavriiskyi vnutrishnoporodnyi typ askaniiskykh tonkorunnykh ovets (tavriiskyi vnutriporodnyi typ) [Taurian inbred type of Ascanian fine-wool sheep] *Naukovo-vyrobnychi biuleten «Selektsiia – Scientific and production bulletin "Selection"*, 1, 84–87. [In Ukrainian].
- Shulha, Yu. I., Krylova, L. F., Dudka, O. I., & Masliuk, A. M. (2008). Seleksiino-henetychna dyferentsiatsiia porid i typiv svynei askaniiskoi selektsii [Breeding and genetic differentiation of breeds and types of pigs of Askanian breeding] *Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova» – Scientific Bulletin "Askania-Nova"*, 1, 79–83. [In Ukrainian].
- Siratskyi, Y. Z., & Merushyn, V. V. (1997). Lebedynska poroda [Swan breed]. In *Pleminni resursy Ukrainy* [Tribal resources of Ukraine] (28–30). Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Speka, S. S. (1994). Stvoreno poliskyi zonalnyi typ m'iasnoi khudoby [A Polish zonal type of beef cattle was created] *Visnyk ahrarnoi nauky – Herald of Agrarian Science*, 6, 3–8. [In Ukrainian].
- Speka, S. S. (1999). Poliska miasna poroda velykoi rohatoi khudoby [Polish meat breed of cattle]. Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Sulyma, Ya. F. (1994). Nova poroda ukrainskykh hirsokarpatskykh ovets [A new breed of Ukrainian Mountain Carpathian sheep] *Naukovo-vyrobnychi biuleten «Selektsiia – Scientific and production bulletin "Selection"*, 1, 74–75. [In Ukrainian].

- Tkachova, I. V. (2016). Napriamy udoskonalennia henofondu konei ukrainskoi verkhovoi porody [Directions of improving the gene pool of horses of the Ukrainian riding breed] *Visnyk ahrarnoi nauky – Herald of Agrarian Science*, 8, 26–32. [In Ukrainian].
- Tkachova, I. V., (Red.). (2015). *Ukrainska verkhova poroda* [Ukrainian riding breed]. Instytut tvarynnytstva NAAN. [In Ukrainian].
- Vdovychenko, Yu. V. (2010). Pivdenna miasna poroda ta shliakhy yii podalshoho udoskonalennia [Southern meat breed and ways of its further improvement]. *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*. Kyiv, 44, 61–63. [In Ukrainian].
- Vdovychenko, Yu. V., & Shpak, L. V. (2012). Poliska miasna poroda velykoi rohatoi khudoby ta yii znam'ianskyi vnutrishnoporodnyi typ [Polish meat breed of cattle and its Zmanian intrabreed type] *Visnyk ahrarnoi nauky – Herald of Agrarian Science*, 9, 30–33. [In Ukrainian].
- Voitenko, S. L. (2005). Myrhorodska poroda svynei u protsesi evoliutsii [Myrhorod breed of pigs in the process of evolution] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*. Kyiv, 38, 60–64. [In Ukrainian].
- Voitenko, S. L. (2012). Henezys myrhorodskoi porody svynei [The genesis of the Myrhorod breed of pigs] *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy*, 2, 94–99. [In Ukrainian].
- Volkov, D. A., & Liutykh, S. V. (2013). Suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku novooleksandrivskoi vahovoznoi porody konei [Current state, problems and prospects of the development of the new Alexandria weight-carrying horse breed] *Visnyk ahrarnoi nauky – Herald of Agrarian Science*, 10, 33–36. [In Ukrainian].
- Yacenko, A. E. (1997). *Lebedinskaya poroda krupnogo rogatogo skota* [Lebedinskaya breed of cattle]. BMT. [In Ukrainian].
- Yanko, T. (2009). Volynskii miasnii porodi – 15 rokiv [The Volyn meat breed is 15 years old] *Tvarynnytstvo Ukrainy – Animal husbandry of Ukraine*, 8, 3–8. [In Ukrainian].
- Yanko, T. S., Krochuk, V. A., Bondaruk, H. M., & Chop, N. V. (2010). Kovelskyi vnutrishnoporodnyi typ velykoi rohatoi khudoby volynskoi miasnoi porody [Kovel intrabreed type of cattle of the Volyn meat breed] *Derzhavna knyha plemynnykh tvaryn velykoi rohatoi khudoby volynskoi miasnoi porody* [State book of breeding animals of Volyn beef cattle], 4, 4–32. Aristei. [In Ukrainian].
- Yefimenko, M., Podoba, B., & Bratushka, R. (2010). Perspektyvy rozvytku ukrainskoi chorno-riaboi molochnoi porody [Prospects for the development of the Ukrainian black-spotted dairy breed] *Tvarynnytstvo Ukrainy – Animal husbandry of Ukraine*, 10, 10–14. [In Ukrainian].
- Zubets, M. V., Burkat, V. P., Huziev, I. V., Podoba, B. Ye., Sharan, P. I., & Kovtun, S. I. (2008). Rozv'iazannia problemy zberezhenntia henetychnoho riznomanittia u tvarynnytstvi Ukrainy [Solving the problem of preserving genetic diversity in livestock breeding of Ukraine] *Visnyk ahrarnoi nauky – Herald of Agrarian Science*, 12, 7–16. [In Ukrainian].
- Zubets, M. V., Burkat, V. P., Kruhliak, A. P., & Khavruk, O. F. (1995). Seleksiini ta orhanizatsiini metody vyvedennia ukrainskoi chervono-riaboi molochnoi porody [Selection and organizational methods of breeding the Ukrainian red-spotted dairy breed] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*. Kyiv, 27, 3–9. [In Ukrainian].
- Zubets, M. V., Lukash, V. P., Chyrkova, O. P., & Shevchenko, V. I. (1995). Nova spetsializovana miasna poroda velykoi rohatoi khudoby vitchyznianoї selektsii [A new specialized meat breed of domestically bred cattle] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*. Kyiv, 27, 9–12. [In Ukrainian].

Одержано редколегією 15.04.24 р.

Прийнято до друку 25.06.24 р.